

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2012

Bc. Pavel Vyroubal

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Výkon trestu odsouzených matek s dětmi

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracoval:
Bc. Pavel Vyroubal

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma výkon trestu matek s dětmi zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Praze dne 21. 3. 2012.

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat plk. PhDr. Gabriele Slovákové, Ph.D., ředitelce Věznice Světlá nad Sázavou za vstřícný přístup a umožnění provést kvalitativní výzkum v této věznici.

Bc. Pavel Vyroubal

OBSAH

Úvod.....	3
-----------	---

Teoretická část

1. Vězeňská služba České republiky.....	5
1.1 Vznik (historie) vězeňské služby	5
1.2 Úkoly vězeňské služby a personál	6
1.3 Organizace a členění vězeňské služby	12
1.4 Typy věznic a profilace.....	15
1.5 Dílčí závěr	18
2. Odsouzené ženy v ČR	20
2.1 Resocializace a program zacházení.....	20
2.2 Ženské věznice u nás.....	23
2.3 Specifikace VTOS u žen	26
2.3.1 Minimální standardní pravidla pro zacházení s vězni.....	27
2.3.2 Evropská vězeňská pravidla.....	28
2.4 Dílčí závěr	31
3. Věznice Světlá nad Sázavou	32
3.1 Vznik a historie věznice	33
3.2 Historie oddělení pro VTOS matek s dětmi.....	34
3.3 Specifika VTOS matek s dětmi.....	35
3.4 Dílčí závěr	42

Praktická část

4. Popis výběrového vzorku, použité metody, stanovení hypotéz.....	43
4.1 Úvod.....	43
4.2 Cíl výzkumu	43
4.3 Použitá metoda.....	44
4.4 Popis výběrového vzorku.....	45

5. Vyhodnocení provedeného šetření.....	46
5.1 Analýza získaných odpovědí	46
5.2 Návrhy a doporučení.....	67
5.3 Shrnutí.....	70
Závěr	71
Resumé.....	72
Anotace	72
Klíčová slova	73
Seznam použité literatury.....	74
Seznam příloh	79

Úvod

Část života strávený ve výkonu trestu odnětí svobody jistě není příjemnou životní etapou. Někdy se člověk na své životní dráze dostane do situací, kdy se do výkonu trestu odnětí svobody dostane, ať vlastním úmyslným přičiněním či neúmyslným, anebo z nedbalosti. Musíme si uvědomit, že věznice jsou vybudovány proto, aby zabezpečily separaci a resocializaci osob, které se provinily proti normám naší společnosti a byly potrestány pobytem ve vězení.

V dřívějších dobách nebyl v naší zemi pobyt za mřížemi žádnou procházkou, ale tvrdou realitou, kterou ještě umocňoval špatný stav vězeňství. Dnes je v České republice vězeňství na úrovni vyspělých západních států a v některých oblastech je dokonce převyšuje a vyrovná se i těm nejvyspělejším. Jednou ze zmíněných oblastí je výkon trestu odsouzených matek, které svůj trest odnětí svobody tráví se svými dětmi, a tímto tématem se právě budu zabývat zde v této diplomové práci.

Výchova je základním kamenem sociální bytosti, tvoří základ dobře fungující společnosti, pokud není disfunkční. Pokud se do výkonu trestu dostane žena, která je již matkou, je nejen pro společnost dobré, aby se o základní výchovu svého dítěte postarala ona, ústav dle mého názoru nedokáže nahradit biologickou matku. Jelikož city jsou pro dítě jedny s nejdůležitějších stimulů vývoje.

Pobyt ve výkonu trestu odsouzených matek s dětmi může být i přínosný pro ty matky, které by si samy na ulici nebo v disfunkčních rodinách neporadily s výchovou dítěte. Ve věznici, která zabezpečuje takovýto druh trestu, jsou matkám nápomocni odborní zaměstnanci, aby je nasměrovali správně vést výchovu svého dítěte.

Tato diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních částí, v první části je část teoretická. Ve druhé praktické části je zpracován výzkum. První část je rozdělena do tří hlavních kapitol a druhá část je rozdělena do kapitol dvou. Mým úkolem bylo popsat v první části Vězeňskou službu České republiky, stručně nastínit historii jejího vzniku, hlavní úkoly, právní rámec a popsat její funkci. Další důležitou součástí teoretické části tvoří popis Věznice Světlá nad Sázavou, kde jsou umístěny odsouzené ženy. Druhá část

je již čistě věnována výzkumnému problému, kterým je výkon trestu odsouzených matek s dětmi. Každou kapitolu této diplomové práce se pokusím shrnout stručným dílčím závěrem.

Jak jsem již uvedl v předešlém odstavci, celá první kapitola je věnována vzniku a historii Vězeňské služby České republiky. Neméně důležité bylo zmínit se zde o organizaci a členění tohoto ozbrojeného bezpečnostního sboru. A v poslední řadě jsou zde přiblíženy typy věznic a jejich profilace. Při zpracování této první kapitoly jsem nejvíce vycházel z právních norem a historických publikací, které vydává Kabinet dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky.

Druhá kapitola je věnována odsouzeným ženám zejména resocializací a zacházení s touto genderovou skladbou odsouzených. Dále stručně popíši ženské věznice v naší zemi a pokusím se nastínit specifika zacházení se ženami ve výkonu trestu odnětí svobody.

V poslední, třetí kapitole teoretické části se dostávám k jádru této diplomové práce, kterým je Věznice Světlá nad Sázavou a její speciální oddělení pro výkon trestu matek nezletilých dětí. Zde jsem považoval za důležité se také zmínit o vzniku této ženské věznice, historii oddělení matek s dětmi a specifika výkonu trestu matek s dětmi.

Praktická část této diplomové práce je věnována vědeckému zkoumání. Účelem je pomocí odborného zkoumání ověřit, zda systém výkonu trestu odnětí svobody odsouzených matek s dětmi plní ve Vězeňské službě České republiky svou funkci. Také zda je pro tuto specifickou skupinou odsouzených dostatečně zpracován program zacházení, který by matkám nezletilých dětí vyhovoval a byl optimálně nastaven pro jejich úspěšnou resocializaci. Každá odsouzená žena, která je se svým dítětem umístěna na specializovaném oddělení matek nezletilých dětí, byla mnou požádána o rozhovor vztahující se k pobytu na tomto oddělení. Jednalo se o strukturovaný rozhovor, a proto jsem si k tomuto rozhovoru s předstihem připravil otázky, které jsem následně položil odsouzeným ženám. Všem ženám jsem tedy kladl stejné otázky, abych je mohl následně vyhodnotit. Pevně věřím, že uvedené zkoumání přinese užitek nejen mně jako zpracovateli diplomové práce, ale i personálu Věznice Světlá nad Sázavou při zacházení s těmito odsouzenými.

1. Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky (dále jen „vězeňská služba“), je ozbrojeným bezpečnostním sborem. V každém bezpečnostním sboru jsou ve služebním poměru příslušníci, tito tvoří převážnou část zaměstnanců vězeňské služby, zbylou část tvoří občanští zaměstnanci v pracovním poměru. Příslušníci vězeňské služby společně s příslušníky Policie České republiky, Celní správy České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace se řídí zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Příslušníkem se rozumí fyzická osoba, která vykonává v bezpečnostním sboru službu. Příslušník je ve služebním poměru k České republice. Tento zákon upravuje právní poměry příslušníků, jejich odměňování, řízení ve věcech služebního poměru a služební vztahy.

1.1 Vznik (historie) vězeňské služby

Vězeňská služba vznikla po rozdělení České a Slovenské federativní republiky dne 1. 1. 1993, byla zřízena zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci. Vězeňská služba nahradila tímto datem Sbor nápravné výchovy.

Od vzniku samostatného Československa dne 28. 10. 1918 existoval Sbor uniformované vězeňské stráže (dále jen „SVS“), následně vznikl zákonem č. 173/1968 Sb., jímž se mění a doplňuje zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, Sbor nápravné výchovy (dále jen „SNV“), který zanikl až k 31. 12. 1992. Konkrétními etapami v historickém vývoji před rokem 1993 se nebudu v této diplomové práci podrobně zabývat.

K 1. 1. 1989 existovalo v tehdejší České socialistické republice 37 útvarů SNV, z toho 9 věznic a 28 nápravně výchovných ústavů, v nichž bylo vězněno celkem 23 476 osob.

Jak je již výše uvedeno, vězeňská služba vznikla ze SNV. S touto změnou je spojena i změna uniforem příslušníků a změna označení služebních vozidel. Současně vznikl nový znak vězeňské služby, ve kterém je umístěn meč označující ozbrojený bezpečnostní sbor, společně s váhami označujícími spravedlnost. V barevném označení se vrátila vězeňská služba k fialové barvě, která se používala již za Rakouska – Uherska, a to na límcích a rukávech uniforem českých vězeňských dozorců (příloha č. 1). Fialová barva vyplňuje znak vězeňské služby a fialový pruh je použit na označení služebních vozidel. Zelené zastaralé uniformy nahradily moderní uniformy modré barvy v kombinaci se šedými kalhotami (příloha č. 2). V posledních třech letech se přistoupilo i k modernizaci částí výstroje, kdy se zavedly fleecové bundy, modrá „polo“ trika s límečkem a zimní pláště. Vnější označení příslušníka vězeňské služby, zvláštní barevné provedení a označení služebních vozidel a prokazování příslušnosti k vězeňské službě je stanoveno vyhláškou Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 89/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Vězeňská služba změnou výstroje a označení změnila svoji tvář a mohla udělat tlustou čáru za nelichotivým obdobím komunismu. Vězeňská služba se také započala orientovat na vyspělé západní vězeňské systémy. Cesta směrem k vyspělému západnímu vězeňství nebyla jednoduchá, dle výsledků se to podařilo zvládnout. V současné době patří české vězeňství do vyspělého západního světa.

Od roku 1989 se na nejvyšší pozici ve vězeňské službě vyměnilo již pět generálních ředitelů, v současné době funkci generálního ředitele vykonává plk. PhDr. Jiří Tregler, který vystřídal ve funkci genmjr. PhDr. Luďka Kulu, který byl jako první v historii jmenován prezidentem republiky do generálské hodnosti.

1.2 Úkoly vězeňské služby a personál

Vězeňská služba plní tyto úkoly (zákon č. 555/1992 Sb., § 2):

- spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody,

- prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,
- provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody,
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti České republiky (dále jen „Ministerstva spravedlnosti ČR“) a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,
- vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,
- vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,
- plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána,
- zabezpečuje vzdělávání příslušníků vězeňské služby (dále jen „příslušník“) a občanských zaměstnanců vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání vězeňské služby (dále jen „institut vzdělávání“) a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště vězeňské služby,
- poskytuje zdravotní péči osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům vězeňské služby, v případě potřeby zabezpečuje specializovanou zdravotní péči v mimovězeňských zdravotnických zařízeních,
- prošetřuje vlastními pověřenými orgány trestnou činnost příslušníků (do 31. 12. 2011).; ve spolupráci s Policií České republiky se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, od 1. 1. 2012 prošetřuje trestnou činnost vězněných osob,
- plní i další úkoly podle zvláštních právních předpisů.

Personál tvoří ve vězeňské službě dvě skupiny zaměstnanců. První skupina je uniformovaná a druhá je civilní. Uniformovaní zaměstnanci jsou nazýváni příslušníky, tito se řídí zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Civilní zaměstnanci jsou nazýváni občanskými zaměstnanci, ti se řídí zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Výše uvedené skupiny zaměstnanců jsou tvořeny:

1. **vězeňské strážce** – zajišťuje strážní, dozorčí a eskortní službu,
2. **justiční strážce** – zajišťuje ochranu soudů a Ministerstva spravedlnosti ČR,
3. **správní služby** – zajišťuje odbornou činnost v oblasti zacházení s vězni, zdravotnického, administrativního, ekonomického a technického zabezpečení.

Úkoly zajišťují ve vězeňské službě vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, institut vzdělávání a pověřené orgány vězeňské služby (zákon č. 555/1992 Sb., §3).

Vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence a je-li povolána k plnění úkolů justiční strážce, střeží budovy soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti ČR. Při této činnosti zajišťuje stanovený pořádek a kázeň.

Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství, Ministerstva spravedlnosti ČR a v jiných místech její činnosti. Je-li justiční stráž dočasně povolána k plnění úkolů vězeňské strážce, střeží vazební věznice a věznice, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody. Při této činnosti zajišťuje stanovený pořádek a kázeň.

Příslušníci zařazení ve vězeňské strážce mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů justiční strážce jen v mimořádných případech, zejména nemůže-li justiční stráž vlastními prostředky zajistit výkon služby, a to pouze se souhlasem generálního ředitele. Příslušníci zařazení ve vězeňské strážce mohou být rozhodnutím ředitele věznice

dočasně pověřeni plněním úkolů správní služby, pokud správní služba jí svěřené úkoly nemůže plnit vlastními silami.

Příslušníci zařazení v justiční strážci mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů vězeňské stráže v místech výkonu vazby, výkonu zabezpečovací detence nebo výkonu trestu odnětí svobody jen v mimořádných případech, nemůže-li vězeňská stráž zajistit vlastními prostředky pořádek a bezpečnost v těchto místech, a to pouze se souhlasem generálního ředitele.

Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost. Příslušníci zařazení do správní služby mohou být rozhodnutím ředitele věznice dočasně pověřeni plněním úkolů vězeňské stráže, pokud vězeňská stráž jí svěřené úkoly nemůže vlastními silami plnit.

Pověřené orgány vězeňské služby měly do 31. 12. 2011 postavení policejního orgánu v řízení o trestných činech příslušníků vězeňské služby. Od 1. 1. 2012 nastala výrazná změna v této činnosti pověřeného orgánu vězeňské služby a tou je vznik Generální inspekce bezpečnostních sborů (dále jen „GIBS“). GIBS byla zřízena zákonem č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, s účinností od 1. 1. 2012. „Ten umožní efektivnější boj s korupcí v bezpečnostních sborech, nezávislé a účinné trestní stíhání činů příslušníků a zaměstnanců policie, celní správy, vězeňské služby i samotné inspekce. Vytvořením generální inspekce vznikne inspekční orgán zcela nezávislý na příslušných ministerstvech či bezpečnostních sborech. GIBS bude samostatným bezpečnostním sborem, který bude mít postavení policejního orgánu podle trestního řádu a pravomoci celostátního útvaru kriminální policie. Na příslušníky inspekce se bude vztahovat zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů“ (www.mvcr.cz, 28. 11. 2011).

Vznikem zákona o GIBS došlo k podstatné změně v činnosti pověřeného orgánu vězeňské služby, od ledna roku 2012 se pověřené orgány vězeňské služby nově zabývají trestnými činy vězněných osob na místo trestných činů příslušníků. Činnost pověřeného orgánu vězeňské služby vychází z ustanovení § 12 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu. V řízení o trestných činech vězněných osob má postavení policejního orgánu.

Pověřený orgán se řídí trestním řádem a také mu náleží oprávnění používat operativně pátrací prostředky dle ustanovení § 158b trestního řádu, pokud k tomu byl pověřen ministrem a podpůrné operativně pátrací prostředky dle ustanovení § 16a zákona č. 555/1992 Sb, o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ministr spravedlnosti řídí vězeňskou službu prostřednictvím generálního ředitele, kterého jmenuje a odvolává. Za činnost vězeňské služby zodpovídá generální ředitel ministru spravedlnosti. Jednotlivé věznice a vazební věznice zřizuje a zrušuje ministr spravedlnosti. V jejich čele stojí ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel.

Příslušníků vězeňské služby je v současné době zaměstnáno okolo 6,5 tisíc a občanských zaměstnanců okolo 3,8 tisíc. Všechny číselné údaje o množství zaměstnanců a vězněných osob jsou dostupné ve statistických ročenkách vězeňské služby, které každoročně vydává odbor správní generálního ředitelství vězeňské služby. Fyzické počty zaměstnanců, dle přiložené tabulky, v posledních 10-ti letech stagnují a mnoho se nemění. U příslušníků lze pozorovat zvyšující zastoupení žen.

Tabulka 1 Vývoj fyzických počtů zaměstnanců vězeňské služby (stav k 31. 12.)

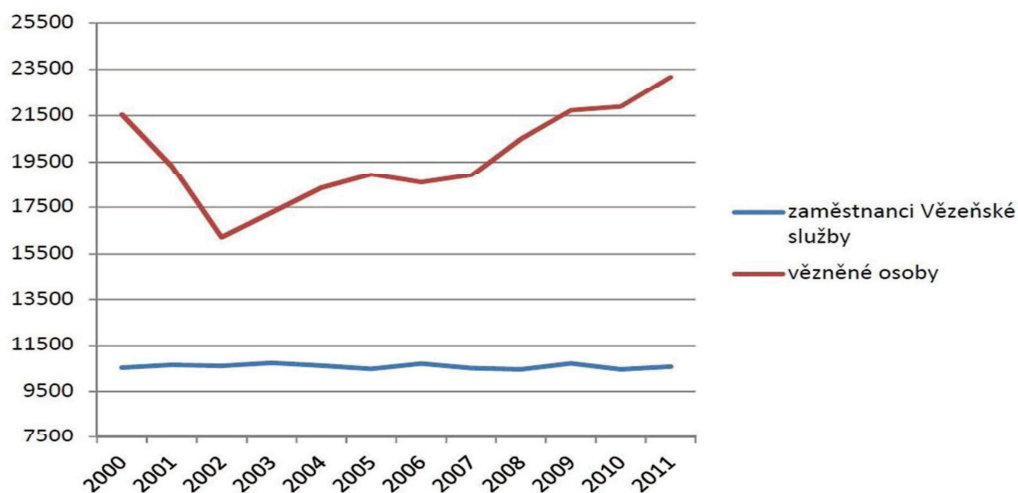
rok	příslušníci		občanští zaměstnanci		celkem
	muži	ženy	muži	ženy	
2000	6209	584	1979	1754	10526
2001	6047	609	2113	1878	10647
2002	5815	578	2249	1953	10595
2003	5827	642	2307	1949	10725
2004	5846	649	2220	1898	10613
2005	5786	645	2179	1864	10474
2006	6043	670	2144	1834	10691
2007	5866	687	2147	1805	10505
2008	5794	702	2129	1829	10454
2009	5985	774	2157	1786	10702
2010	5833	766	2083	1765	10447
2011	5914	781	2089	1789	10573

Tabulka 2 Počty obviněných a odsouzených ve vazebních věznicích a věznicích (stav k 31. 12.)

rok	obvinění					odsouzení					Σ
	dospělí		mladiství		úhrnem	dospělí		mladiství		úhrnem	
	m	ž	m	ž		m	ž	m	ž		
2001	4225	238	116	4	4583	14106	544	84	3	14737	19320
2002	3123	159	99	3	3384	12241	507	80	1	12829	16213
2003	3154	162	90	3	3409	13208	566	90	4	13868	17277
2004	3011	179	73	6	3269	14341	631	96	6	15074	18343
2005	2634	162	63	1	2860	15216	737	120	4	16077	18937
2006	2223	121	54	1	2399	15267	801	109	2	16179	18578
2007	2077	143	33	1	2254	15659	854	133	1	16647	18901
2008	2156	185	58	3	2402	17061	887	148	4	18100	20502
2009	2165	150	44	1	2360	18198	999	166	8	19371	21731
2010	2232	162	47	2	2443	18178	1120	142	9	19449	21892
2011	2385	182	43	3	2613	19084	1298	150	9	20541	23154

Dle výše uvedených tabulek je možno konstatovat, že množství personálu je vůči vězněným osobám v poměru cca 2:1. Dle hodnot celkových počtů zaměstnanců a počtu vězněných osob lze pozorovat nárůst počtu vězněných osob. V současné době se ozývají hlasy o navýšení počtu vězeňského personálu. V měsíci říjnu 2011 byl počet vězněných osob 23 221 a koncem roku bude toto číslo ještě vyšší (www.vscr.cz, 28. 11. 2011). Takto vysoké číslo sebou nese riziko vzniku hromadných nepokojů. Jelikož počet věznic se v posledních letech nezměnil, dochází z tohoto důvodu k jejich přeplňování.

Graf 1 Poměr počtu zaměstnanců vězeňské služby k počtu vězněných osob (Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2011)

1.3 Organizace a členění vězeňské služby

Vězeňská služba se člení dle zákona č. 555/1992 Sb., na organizační jednotky, kterými jsou vazební věznice, věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence, institut vzdělávání a generální ředitelství. Podrobnější členění je dáno nařízením generálního ředitele vězeňské služby (dále jen „NGŘ“). Tímto je NGR č. 48/2011, kterým se vydává organizační řád vězeňské služby.

Ve výše uvedeném nařízení je vězeňská služba členěna na organizační jednotky, kterými jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústav pro výkon zabezpečovací detence, institut vzdělávání a Škola pro osoby ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody s názvem Střední odborné učiliště (dále jen „střední odborné učiliště“). Mapa organizačních jednotek je vyobrazena v příloze č. 3.

Právní úkony jménem státu činí za vězeňskou službu generální ředitel. Ředitelé vazebních věznic, věznic a dalších organizačních jednotek vězeňské služby jsou oprávněni jednat a činit právní úkony za vězeňskou službu ve všech věcech, kromě těch, které podle tohoto zákona nebo rozhodnutí ministra nebo generálního ředitele patří do jejich pravomoci (zákon č. 555/1992 Sb. § 4).

Generální ředitelství:

plní řídicí, organizační, normotvornou, metodickou a kontrolní funkci ve vězeňské službě. To znamená, že vydává interní předpisy pro své organizační jednotky a následně vykonává kontrolní funkci plnění těchto předpisů. Generální ředitelství se člení na jednotlivé odbory a samostatná oddělení, jejichž názvy jsou uvedeny v organizačním schématu, sekretariát generálního ředitele má postavení odboru (příloha č. 3).

Vazební věznice:

zabezpečují, aby vazba plnila zákonem stanovený účel (zákon č. 141/1961 Sb., § 67 a § 381), a aby byla vykonána v souladu s právními předpisy (zákon č. 169/1999

Sb.). Výkon vazby je vykonáván jak v klasickém celovém, tak ve zmírněném režimu. Ve zmírněném režimu se obvinění mohou v určeném čase volně pohybovat a stýkat se s ostatními obviněnými umístěnými na tomto oddělení. Tento zmírněný režim se také nazývá „volná vazba“.

Věznice:

zabezpečují, aby trest odnětí svobody plnil svůj účel, byl vykonáván v souladu s právními předpisy. Podle právní úpravy diferenciací výkonu trestu odnětí svobody účinné od 1. 1. 2000 se věznice člení podle míry vnější ostrahy, podle zajištění bezpečnosti a způsobu uplatňování resocializačních programů do čtyř základních typů (stupňů) od nejmírnějšího po nejpřísnější, a to na věznice:

- s dohledem (A),
- s dozorem (B),
- s ostrahou (C),
- se zvýšenou ostrahou (D).

Ústav pro výkon zabezpečovací detence:

zabezpečuje terapeutické a výchovné působení s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy a dalšími prostředky na osoby ve výkonu zabezpečovací detence, stanovenými v zákoně č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, ve znění pozdějších předpisů.

Zdravotnická služba:

zajišťuje poskytování zdravotní péče zaměstnancům a příslušníkům vězeňské služby a osobám ve výkonu vazby, ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu zabezpečovací detence. Součástí zdravotnické služby vězeňské služby jsou: odbor zdravotnické služby generálního ředitelství vězeňské služby, vedoucí lékaři zdravotnických oblastí a zdravotnická střediska vazebních věznic, věznic, ústavu pro výkon zabezpečovací detence a vězeňské nemocnice. (Statistická ročenka VS ČR 2011).

Institut vzdělávání:

je zvláštní organizační jednotkou se sídlem ve Stráži pod Ralskem. Institut vzdělávání je vzdělávacím zařízením vězeňské služby s celorepublikovou působností. Vytváří potřebné podmínky pro soustavné vzdělávání zaměstnanců. Zabezpečuje zvyšování odborné úrovně zaměstnanců, profesní přípravu příslušníků vězeňské služby, specializační kurzy a další formy vzdělávání. Na základě potřeb a požadavků vězeňské služby provádí institut vzdělávání výzkum v oboru penologie, jehož výsledky a vědecké poznatky jsou využívány k naplnění výkonu vazby a výkonu trestu (NGŘ č. 26/ 2010, čl. 27).

Střední odborné učiliště:

je výchovně vzdělávací zařízení poskytující osobám ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody přípravu pro výkon povolání a odborných činností v učebních a studijních oborech, doplnění základního vzdělání v kurzech pro získání základního vzdělání a doplnění nebo rozšíření kvalifikace ve vzdělávacích kurzech (NGŘ č. 26/2010, čl. 28).

Zotavovny vězeňské služby:

jsou rekreačními středisky a zařízeními provádějícími léčebnou rehabilitaci příslušníků vězeňské služby. Vězeňská služba má k dispozici tři takováto zařízení, a to v Praze, na Přední Labské v Krkonoších a na Pracově u Sezimova Ústí. Zřizovatelem zotavoven je Ministerstvo spravedlnosti ČR, které i stanoví rozsah a náplň činnosti těchto zotavoven. V čele zotavovny je ředitel, kterého na návrh generálního ředitele jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.

1.4 Typy věznic a profilace

Typy jednotlivých věznic a jejich profilaci určuje NGŘ č. 33/2011, o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Toto nařízení určuje místo výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, stanoví základní typy věznic a zřizuje oddělení různých základních typů ve věznici (NGŘ č. 33/2011, § 1). Vazebních věznic a věznic je v České republice třicet šest.

I. Výkon vazby

Dle výše uvedeného nařízení je místem výkonu vazby vazební věznice. V současné době je zřízeno deset vazebních věznic, a to:

1. Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno,
2. Vazební věznice České Budějovice,
3. Vazební věznice Hradec Králové,
4. Vazební věznice Liberec,
5. Vazební věznice Litoměřice,
6. Vazební věznice Olomouc,
7. Vazební věznice Ostrava,
8. Vazební věznice Praha Pankrác,
9. Vazební věznice Praha Ruzyně,
10. Vazební věznice Teplice.

Dále jsou při těchto věznicích zřízena zvláštní oddělení pro výkon vazby:

1. Věznice Břeclav,
2. Věznice Ostrov,
3. Věznice Plzeň,
4. Věznice Světlá nad Sázavou,
5. Věznice Znojmo.

Podmínky výkonu vazby, zejména práva a povinnosti obviněných, byly upraveny zákonem č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. Dále se výkon vazby řídí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti ČR č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

II. Výkon trestu

Místem výkonu trestu je věznice. Jak je již uvedeno v předešlé kapitole, dělí se věznice dle zajištění bezpečnosti, vnitřního režimu a způsobu uplatňování resocializačních programů do čtyř základních typů. O umístování a přeřazování do jednotlivých typů věznic rozhoduje soud. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých základních typů.

Věznice s **dohledem** je zřízena pouze jedna:

1. Věznice Odolov – objekt Přední Labská.

Věznic s **dozorem** je zřízeno osm, jsou to:

1. Věznice Drahonice,
2. Věznice Kynšperk nad Ohří,
3. Věznice Nové Sedlo,
4. Věznice Odolov – objekt Odolov,
5. Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava – objekt Krnovská,
6. Věznice Ostrov,
7. Věznice Rapotice,
8. Věznice Znojmo.

Věznice s **ostrahou** je zřízena v patnácti případech:

1. Věznice Bělušice,
2. Věznice Břeclav,
3. Věznice Heřmanice,
4. Věznice Horní Slavkov,
5. Věznice Jiřice,
6. Věznice Kuřim,
7. Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava – objekt Olomoucká,
8. Věznice Oráčov,
9. Věznice Pardubice,
10. Věznice Plzeň,
11. Věznice Příbram,

12. Věznice Rýnovice,
13. Věznice Stráž pod Ralskem,
14. Věznice Světlá nad Sázavou,
15. Věznice Vinařice.

Věznice **se zvýšenou ostrahou** jsou zřízeny tři, jsou to:

1. Věznice Karviná,
2. Věznice Mírov,
3. Věznice Valdice.

Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé a pro ženy. V některých věznicích a vazebních věznicích jsou mladiství a ženy umístěny v rámci zvláštních oddělení věznic, je to:

Věznice **pro mladistvé**:

1. Věznice Všehrady,
2. Oddělení pro výkon trestu mladistvých Věznice Pardubice,
3. Oddělení pro výkon trestu mladistvých Věznice Plzeň,
4. Oddělení pro výkon trestu mladistvých žen Věznice Světlá nad Sázavou

Věznice **pro ženy**:

1. Věznice Světlá nad Sázavou,
2. Oddělení pro výkon trestu odsouzených žen Věznice Opava – objekt Olomoucká,
3. Oddělení pro výkon trestu odsouzených žen Vazební věznice Ostrava,
4. Oddělení pro výkon trestu odsouzených žen Vazební věznice Praha Ruzyně a Praha Ruzyně – objekt Řepy, objekt Velké Přílepy.

V rámci některých věznic a vazebních věznic jsou zřízena specializovaná oddělení pro výkon trestu odsouzených:

- se **zesíleným stavebně technickým zabezpečením** (Horní Slavkov, Opava – Olomoucká, Rýnovice, Stráž pod Ralskem, Karviná, Mírov, Valdice, Brno, Ostrava,

- **s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek** (Nové Sedlo, Ostrov, Bělušice, Plzeň, Příbram, Valdice, Všehrady
- **s poruchou duševní a poruchou chování** (Světlá nad Sázavou, Horní Slavkov, Jiřice, Opava – Olomoucká, Rýnovice, Mírov, Valdice, Liberec),
- **trvale pracovně nezařaditelných** (Břeclav, Pardubice, Světlá nad Sázavou, Karviná, Ostrava, Pankrác, Ruzyně,
- **s mentální retardací** (Heřmanice, Stráž pod Ralskem, Vinařice, Karviná
- **pro výkon ochranného léčení protialkoholního a léčení pro patologické hráčství** (Heřmanice,
- **pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického** (Znojmo, Rýnovice
- **pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství** (Opava – Krnovská, Opava – Olomoucká,
- **pro výkon ochranného léčení sexuologického** (Kuřim,
- **pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí (Světlá nad Sázavou),**

Výkon trestu odnětí svobody byl upraven zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Obdobně jako výkon vazby upravilo Ministerstvo spravedlnosti ČR výkon trestu odnětí svobody prováděcí vyhláškou č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

1.5 Dílčí závěr

Z této kapitoly lze jednoznačně usoudit, že vězeňská služba je složitý systém, který se řídí řadou zákonných a podzákonných norem a předpisů. Dobrá orientace v tomto systému je podmíněna nejen znalostí těchto norem a předpisů, ale i zkušeností zaměstnanců. Celý systém věznic, vazebních věznic a v nich rozdělených oddělení je dán mnoha lety zkoušení a přeměn. Každý systém se však musí nadále vyvíjet, jelikož i dle představených tabulek a grafů je zřejmé, že se neustále mění skladba a množství vězněných osob. V posledních letech je pozorovatelné navýšení odsouzených žen a tím související zvýšení počtu příslušnic.

Ze seznamu věznic a vazebních věznic uvedeného v kapitole 1.4 lze také konstatovat, že vazební věznice jsou zřizovány v krajských a větších okresních městech.

Toto je dáno systémem soudnictví, kdy osoby ve výkonu vazby jsou umístěny co nejbližší soudu, který rozhoduje v jejich trestní věci. Vazební věznice jsou současně věznicemi pro nástup výkonu trestu, což je pro nastupující osoby lépe dosažitelné. Také můžeme pozorovat, že největší zastoupení mají věznice s ostrahou a také, že jsou nejvíce soustředěny v severních Čechách a na severní Moravě. Rozmístění věznic bylo dáno historicky z důvodů přítomnosti velkých průmyslových zón v těchto regionech a tím zvýšeným procentem kriminality.

Za povšimnutí stojí také rozmanitost specializovaných oddělení, která jsou zřízena ve věznicích. Je zde pozorovatelná snaha oddělit a léčit vězněné osoby trpící různými závislostmi a sociálně patologickými jevy. Snaha léčit vězněné osoby ze závislostí či minimalizovat výskyt sociálně patologických jevů ve společnosti je přínosem pro celou společnost, tato snaha probíhá pomocí programů zacházení během výkonu trestu.

Největší chloubou vězeňské služby, dle mého názoru, je jistě přítomnost specializovaného oddělení pro odsouzené matky nezletilých dětí ve Světlé nad Sázavou. Toto oddělení bývá často prezentováno v médiích a současně bývá Věznice Světlá nad Sázavou častým cílem zahraničních cest mezinárodních odborníků na vězeňství.

2. Odsouzené ženy v ČR

Každý člověk se někdy v životě může dostat za hranici zákona. V tomto případě se musí uplatnit sankce. Předmětem této diplomové práce je výkon trestu žen – matek, proto se budu zabývat sankcí „trestem odnětí svobody“. Jelikož se v naší společnosti dopouštějí trestné činnosti nejen muži, ale i ženy a jak víme, ženy bývají i matkami, bylo třeba v jejich resocializaci vyvinout taková opatření, aby se mohly během výkonu trestu věnovat svým dětem.

„V USA je ve věznicích asi milion lidí, z toho 45 000 žen. V Evropě je uvězněno celkem asi 15 000 žen. Obecně se předpokládá, že ženy tvoří asi 6 – 9 % vězeňské populace. Je zneklidňujícím fenoménem současnosti, že v některých zemích dohánějí ženy v oblasti páchaní trestné činnosti muže, a to dokonce i ve způsobu páchaní trestné činnosti. Dopouštějí se trestného činu krádeže, vloupání, žhářství, pašování drog i vražd. Nárůst počtu žen jako pachatelek trestných činů lze vysvětlit postupující emancipací, kdy s dosažením rovnoprávnosti obou pohlaví se mohou i ženy snažit dosáhnout rovnoprávnosti s muži i v oblasti zločinu“ (Mezník, 1995, s. 58).

2.1 Resocializace a program zacházení

Aby trest odnětí svobody plnil svůj úkol a mohl by být označen za efektivní, musí splňovat řadu podmínek a předpokladů, které jsou obsaženy v širokém výchovném působení na odsouzeného, a které jsou zahrnuty v programech zacházení (Černíková, 2002, s. 100).

„Pojem zacházení se dá definovat jako soubor aktivit vězeňských pracovníků aplikovaný s cílem motivovat vězně k práci na sobě samém a tím pomáhat zvyšovat jeho šance na život v zákonnosti po propuštění z vězení a na reintegraci do demokratické společnosti“ (Hála, 2005, s. 44–45).

Cílem programu zacházení (dříve resocializační nebo reedukační program) je sestavit takový program nebo určit takové druhy aktivit, jejichž základem bude akcent na tu či onu potřebu odsouzeného.

Po nástupu do výkonu trestu odnětí svobody je každé vězněné osobě ve spolupráci s psychologem, pedagogem, vychovatelem, sociálním pracovníkem a lékařem zpracován program zacházení.

Druhy programů zacházení: (Sochůrek, 2007, s. 44–45)

- Pracovní programy – osvojení dovedností a návyků.
- Vzdělávací programy a aktivity – dokončení školní docházky, vyučení v oboru, studium na střední nebo vysoké škole.
- Volnočasové aktivity – rozvoj kulturních, sportovních, jazykových a rukodělných zájmů a zálib.
- Terapeutické programy – speciální výchovné postupy – získávání sociálních dovedností prospěšných pro další život na svobodě.
- Programy a aktivity vedoucí k výcviku ve zvládnutí konfliktních situací a tréninky zvládnutí agrese (sociálně psychologický výcvik).
- Sociálně právní poradenství jako vhodný způsob řešení sociálních problémů.
- Extramurální programy – vycházky, přerušování výkonu trestu, styk s rodinou.
- Obecné metody – stanovené zákonem, předpisy a jinými normami, které upravují kázeň a pořádek, hygienu, práva a povinnosti atd.
- Speciální programy a aktivity – pedagogické, psychologické a terapeutické metody zaměřené na individuální a skupinovou práci s odsouzenými.

Programy zacházení jsou určeny každému odsouzenému a zohledňují délku trestu odnětí svobody, osobnostní profil a charakter trestné činnosti. „Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného“ (Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., § 37), což ve většině případů znamená pracovní náplň na vnitřním provozu věznice. Plnit program zacházení, je povinností každého odsouzeného.

„Během posledních 60 let bylo vyvinuto a s různými úspěchy vyzkoušeno, popř. zavedeno do praxe, nejméně 100 publikovaných postupů, programů, metod a technik nápravy vězňů. Byl také vydán stejný počet prací o účinnosti a efektivitě těchto metod a zase jiné práce, které dokazují neúčinnost jakýchkoliv pokusů o nápravu vězňů ve vězení.

Postoj laické i odborné veřejnosti k nápravě pomocí výchovných programů je většinou odmítavý s tím, že vede k rozmazlování vězňů, ulehčování jejich pobytu a snížení účinnosti represe, dále že se vynakládají značné finanční prostředky bez praktického efektu. Požadavek většiny laické veřejnosti na účinnost výchovných programů je úplná eliminace recidivy. Tento maximalistický požadavek je nereálný především proto, že: (Mezník, 1995, s. 45-46)

- negativní rysy a povahové vlastnosti, které vedly jedince k páčání trestné činnosti, jsou již pevně fixovány ve struktuře osobnosti jedince, jsou rezistentní vůči výchovným či léčebným metodám,
- vězení nemůže anticipovat sociální podmínky a poměry, kam se vězeň po propuštění vrátí, a které jsou mnohdy sociálně patologické,
- koncentrace osobností s negativními povahovými vlastnostmi v omezeném prostoru vězení je kontraproduktivní resocializačním snahám,
- monotonie vězeňského života vede k redukci pozitivních osobnostních vlastností a rysů,
- politika propuštění vězňů na podmínku z vězení je neúčinná především jejím nesprávným prováděním,
- není k dispozici dostatek vyškolených pracovníků ve vězení schopných kvalitně provádět resocializační program,
- malá motivace vězňů pro účast na výchovných programech,
- neadekvátní výběr vězňů pro ten který výchovný program apod.

Práce vězňů se považuje za výchovný prvek a musí být smysluplná a má mít takovou povahu, aby udržovala nebo zvyšovala schopnost vězně si po propuštění vlastní práci vydělat na živobytí“ (Mezník, 1995, s. 27).

Formami, způsoby, metodami a zvláštnostmi výchovného a vzdělávacího působení na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody se zabývá penitenciární

pedagogika. Obecným cílem penitenciární pedagogiky je výchova člověka v souladu se zásadami obecné pedagogiky, která je však omezena zejména délkou trestu odnětí svobody. Proto nelze obecné cíle pedagogiky v plném rozsahu v podmínkách věznice realizovat. (Sochůrek, 2007, s. 40).

2.2 Ženské věznice u nás

V novodobé historii samostatné České republiky tedy o roku 1993 do roku 2000 byly na našem území zřízeny pouze tři ženské věznice, a to Vazební věznice Praha – Ruzyně s objektem Řepy, Věznice Opava – objekt Olomoucká a Věznice Pardubice. Jelikož se dle statistických údajů zvedá kriminalita žen, bylo potřeba otevřít nové kapacity pro odsouzené ženy.

Vazební věznice Praha Ruzyně – objekt Řepy

Objekt Řepy je oddělení pro výkon trestu žen, který sídlí v Domově sv. Karla Boromejského. Historie objektu sahá až do roku 1837, kdy fungoval jako klášter Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. V roce 1865 souhlasily boromejky, že ve volných prostorách bude zřízena ženská věznice a koncem toho roku zde bylo umístěno prvních 300 trestankyň. V roce 1869 jich zde bylo už 375. Jedna z nich na doživotí, 17 na trest 10 – 20 let, 51 na 5 – 10 let, ostatní na trest kratší. Spektrum důvodů odsouzení bylo velice pestré: 28 pro vraždu; 58 pro zabití dětí; 4 pro loupež; 17 pro podvod atd., tedy žádná nevinátka.

Zásadní změny pro ženskou věznici nastaly za 2. sv. války. Po vytvoření protektorátu byly odsud odvezeny Němky, Slovenky a Maďarčky a na jejich místo přišly vazebně stíhané ženy z Pankrácké věznice. V roce 1945 – 48 sloužila trestnice v Řepích ještě svému účelu. V listopadu 1948 byly ženy rozvezeny do krajských věznic a budova osiřela. Po nákladných pracích tu byl umístěn ústav pro mentálně postižené, o které se s velikou obětavostí boromejky staraly. Avšak jen nakrátko do 2. 9. 1950 kdy byly nuceny klášter opustit. V objektu pak bylo výchovné středisko SNB, oddělení vězeňské stráže a od roku 1958 Výzkumný ústav zemědělské techniky. Byly provedeny velmi necitlivé úpravy a do věže byl vyveden komín kotelny a v kostele parkovaly traktory a jiná zemědělská technika. Od roku 1990 se začaly boromejky pokoušet o vrácení

objektu. To se jim podařilo a objekt mohl být generálně rekonstruován. Dnes je zde opět klášter, ale také Ošetrovatelský ústav pro dlouhodobě nemocné starší občany a v zadním traktu ženská věznice za lehčí provinění (www.atlasceska.cz, 22. 2. 2012).

Věznice Opava

Celým názvem Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence v Opavě je jednou ze 36 věznic vězeňské služby a nachází se v Moravskoslezském kraji. Je umístěn do dvou nezávislých objektů se samostatnou historií. První, na Olomoucké ulici, vznikl jako součást justičního paláce a byl uveden do provozu v roce 1888, druhý objekt, na Krnovské ulici, rovněž z předminulého století patřil původně armádě. V opavské věznici vykonávali v minulých letech trest odnětí svobody mladiství odsouzení muži. Ti byli v dubnu roku 2009 z věznice vymístěni v souvislosti s připravovaným záměrem zřídit v rámci věznice ústav pro výkon zabezpečovací detence. Ve věznici jsou umístěni dospělí muži v kategorii s dozorem a odsouzené ženy všech kategorií včetně doživotních trestů.

Od roku 1999 je v provozu specializované oddělení pro léčbu odsouzených žen závislých na drogách, alkoholu a patologickém hráčství s kapacitou 26 míst. Oddělení bylo v červnu 2004 rozšířeno o výkon ochranného léčení protialkoholního a léčení patologického hráčství pro odsouzené muže s kapacitou 19 míst. Ve věznici je zřízeno také specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených žen s duševní poruchou a poruchou chování (www.vscr.cz, 22. 2. 2012).

Věznice Pardubice

Historie Věznice Pardubice sahá až do roku 1891, kdy zde byla zřízena Pardubická zemská donucovací pracovna a bylo zde umístěno 500 káránců. „V donucovací pracovně se soustřeďovali nejen právě propuštění vězni, ale i znovu zadržení bývalí vězni. Především šlo o ty, u nichž nebylo možné po propuštění hned očekávat, že se budou nadále živit řádnou prací, nebo se u nich mohou znovu projevit sklony k násilnostem. Záměrem pobytu v nápravném zařízení bylo propuštění lidí natolik ovlivněných, aby si zvykli a byli sami schopni živit se poctivou prací a žít trvale řádným životem“.

Tato donucovací pracovna byla zpočátku určena výhradně pro muže. V roce 1950 se s novým trestním zákonem stal z donucovací pracovny zvláštní útvar nápravných zařízení. Od března roku 1952 zde vykonávaly trest ženy za kriminální činy a za politické postoje proti totalitnímu komunistickému režimu. „Pro využití pracovní síly vězňů se po roce 1960 uskutečnila rozsáhlá přestavba věznice a výstavba nových objektů. Jednalo se zejména o výstavbu nové ubytovny s tehdejší kapacitou 400 odsouzených, výstavbu nové kuchyně a jídelny pro odsouzené, objektu prádelny a 4 výrobních hal. Tehdy zde byli dodatečně vězněni také muži.“

Do vyhlášení amnestie prezidentem Václavem Havlem v roce 1990 zde byly umístěny ženy zařazené ve II. nápravně výchovné skupině a částečně i odsouzené ženy zařazené do I. nápravně výchovné skupiny (do novelizace zákona o výkonu trestu v roce 1994 byly místo čtyř typů věznic – A, B, C, D, pouze tři nápravně výchovné skupiny). V areálu byl i ústav pro výkon trestu odnětí svobody mladistvých dívek a po určitou dobu také pobočka pro místní výkon trestu odnětí svobody odsouzených mužů zařazených do I. nápravně výchovné skupiny, tito muži zde vykonávali údržbářské a stavební práce. „Od roku 1990 věznice sloužila pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen všech tří nápravně výchovných skupin, mladistvých odsouzených žen, odsouzených mužů zařazených pro výkon trestu do I. nápravně výchovné skupiny. Mimo těchto kategorií odsouzených zde bylo zřízeno i oddělení pro výkon vazby žen z východočeského regionu.“

Od roku 1994, kdy vešla v platnost novela zákona o výkonu trestu, byly ve Věznici Pardubice umístěny ženy do všech čtyř typů věznic (A, B, C, D), mladistvé odsouzené ženy, odsouzení muži do věznice s dozorem (B) a obviněné ženy. Výkon vazby žen zde byl zřízen ještě do roku 2002. „V roce 1998 došlo k vymístění odsouzených žen v typu věznice s dohledem a v souvislosti se zprovozněním Věznice ve Světlé nad Sázavou došlo postupně k vymístění všech odsouzených žen z Věznice Pardubice k dalšímu výkonu trestu odnětí svobody, a to do vedle již zmíněné Věznice Světlá nad Sázavou do Věznice Opava a Vazební věznice Prahy Ruzyně do zvláštního oddělení v Řepích.“ „Dne 6. 5. 2004 opustila v 10.04 hodin věznici poslední odsouzená žena a věznice se stala ryze mužskou věznicí“ (www.vscr.cz, 6. 3. 2012).

Ostatní věznice a objekty

V roce 2000 byla otevřena Věznice ve Světlé nad Sázavou, o které se budu podrobně zabývat v následujících kapitolách.

V roce 2012 byl otevřen nový objekt Vazební věznice Praha – Ruzyně, a to Velké Přílepy. Tento nový objekt pojme odsouzené ženy zařazené do věznice s dohledem a dozorem. Kapacita nového objektu je necelých 150 míst. Vzdálenost objektu od Vazební věznice Praha – Ruzyně po silnici 240 je 11,8 km, čas jízdy činí asi 17 minut. Obec Velké Přílepy je velmi dobře dostupná i hromadnou dopravou, a to pražskou autobusovou linkou 316 (České vězeňství, č. 4/2011, s. 8).

2.3 Specifikace VTOS u žen

Výkon trestu u odsouzených žen je upraven shodně jako výkon trestu u mužů v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Specifika, která přináší výkon trestu žen, jsou zakotvena v části „Díl 4“ uvedeného zákona. Zejména § 66 upravuje kázeňské tresty ukládané odsouzeným těhotným ženám a ženám, kterým od porodu neuplynula doba delší než 6 měsíců. Výše uvedeným ženám, které se provinily kázeňským přestupkem, mohou být uloženy pouze následující tresty:

- důtka,
- propadnutí věci,
- odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

Na ostatní ženy se dle zákona o výkonu trestu vztahuje stejné ustanovení o kázeňských trestech jako na muže. Další ustanovení, kterým se liší výkon trestu u žen, je § 68. Díky tomuto ustanovení je umožněno odsouzené ženě, která pečovala před nástupem výkonu trestu řádně o své nezletilé dítě a příslušný orgán sociálněprávní ochrany dětí se kladně vyjádří, přerušit výkon trestu až o 10 dní v kalendářním roce déle než je upraveno v § 56 (20 dní). Přerušování výkonu trestu je kázeňskou odměnou. Doba přerušování se započítává do výkonu trestu.

Výkon trestu u odsouzených žen je blíže specifikován ve Vyhlášce ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu, ve znění pozdějších předpisů, zejména v „Hlavě čtvrté“. Ustanovení § 89 hovoří o tom, že vnitřní řád, obsah a formy zacházení musí přihlížet k psychickým a fyziologickým zvláštnostem žen, jakož i k zvláštním potřebám těhotných žen, žen krátce po porodu a kojících matek. V ubytovnách odsouzených žen se vytvářejí podmínky pro praní osobního prádla, provádění drobných oprav osobních věcí a pro denní koupání. Dále je v § 90 umožněno ženám používat k úpravě zevnějšku vlastních kosmetických přípravků. Úprava vlasů se taktéž neomezuje, k tomuto účelu mohou odsouzené ženy mít u sebe vlastní potřebné pomůcky. Odsouzeným ženám zařazeným k výkonu trestu do věznice s dohledem a dozorem je povoleno užívat v mimopracovní době vlastní oděv podle svého uvážení. Ve věznici s ostrahou, zvýšenou ostrahou a ve věznici pro mladistvé pouze v době návštěv.

O specifiku výkonu vazby a trestu žen je hovořeno také v mezinárodních listinách, zejména: Minimální standardní pravidla pro zacházení s uvězněnými osobami, schválená rezolucemi Hospodářské a sociální rady OSN č. 663 C ze dne 31. července 1957 a č. 2076 ze dne 13. května 1977 a Evropská vězeňská pravidla – doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. Rec (2006) 2, která byla schválena Výborem ministrů dne 11. ledna 2006 na 952. zasedání náměstků ministrů. Obě tyto doporučení nemají charakter mezinárodní smlouvy ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR, obsahují pouze mezinárodní minimální požadavky na úpravu VTOS.

2.3.1 Minimální standardní pravidla pro zacházení s vězni

„Pravidla vycházejí z obecných Standard vztahujících se k zacházení s vězni a byla formulována Mezinárodní trestní a penitenciární komisí, která připravila soubor pravidel schválených Společností národů již v roce 1934. Tato komise byla v roce 1951 rozpuštěna a Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) převzala na sebe úkol podporovat mezinárodní spolupráci na tomto úseku. Ještě předtím, než zmíněná komise přenesla své závazky na OSN, revidovala jejich text, který předložila 1. Kongresu OSN o prevenci, zločinnosti a zacházení s pachateli, konaném v Ženevě v roce 1955. Kongres nová pravidla jednomyslně přijal a doporučil je ke schválení Hospodářské a sociální

radě. Ta po další diskusi schválila v roce 1957 jejich znění tak, jak byla přijata 1. Kongresem. V průběhu dalších let se Výbor pro prevenci a kontrolu zločinnosti Hospodářské a ekonomické rady OSN zabýval Standardními minimálními pravidly ještě několikrát“ (www.spcp.prf.cuni.cz , 19. 1. 2012).

„Pravidlo 8:

Různé kategorie vězňů se umísťují v samostatných věznicích nebo částech věznic, přičemž se bere v úvahu jejich pohlaví, věk, kriminální historie, právní důvody vazebního opatření a potřeby nutné k zacházení. Tudiž se muži a ženy umísťují pokud možno v samostatných věznicích: věznice určené pro muže i ženy vyčlení pro ženy samostatnou část objektu.

Pravidlo 23:

1. Ženské věznice zřídí zvláštní ubytovací prostory pro nezbytnou předporodní a poporodní péči a zacházení. Je-li to pro děti vhodné, zajistí se porod ve veřejné nemocnici. Pokud se dítě narodí ve věznici, nezanese se tato skutečnost do rodného listu.
2. Pokud mohou kojenci zůstat s matkami ve věznici, zajistí věznice kvalifikovaný personál, který se dětem věnuje, pokud nejsou v péči matek.

Pravidlo 53:

1. Ve věznici pro muže i ženy je část vyhrazena ženám podřízena autoritě úředníka ženského pohlaví, který má v držení klíče od všech prostorů této vyhrazené části.
2. Žádný příslušník personálu nevstoupí do části věznice vyhrazené ženám bez doprovodu personálu ženského pohlaví.
3. Na vězněné ženy dohlíží pouze ženský personál. To ovšem nebrání mužskému personálu, zejména lékařům a učitelům, ve výkonu jejich odborných povinností v části věznice vyhrazené ženám“ (Příloha časopisu České vězeňství č. 2/2005).

2.3.2 Evropská vězeňská pravidla

Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2006.

„Evropská vězeňská pravidla používají v odborných kruzích vysoké autority a jsou založena na vysokých morálních hodnotách, integrují obecné lidské hodnoty lidskou důstojnost, etické, sociální cíle, vycházejí z humanistických evropských tradic. Evropská vězeňská pravidla se stala respektovanou evropskou normou a metodickým prvkem při tvorbě vězeňských systémů členských zemí Evropské unie. Nutno ovšem konstatovat, že vyspělé evropské země již dávno překonaly tato pravidla a značnou část výsledku svého hospodářského potenciálu věnovaly na rozvoj vězeňství, zlepšování pracovních a služebních podmínek pro zaměstnance i odsouzené a zajištění provozu skutečně efektivního vězení, pro které už neplatí tradovaný názor, že vězení je školou zločinu“ (Mezník, 1995, s. 27).

„Rada Evropy v roce 1987 doporučila členským zemím aplikaci v zákonodárství v nejširším smyslu. Byla vydána Evropská vězeňská pravidla, členské země se zavázaly k jejich aplikaci v trestním řízení.

Obsahem Evropských vězeňských pravidel, k jejíž aplikaci se zavázala i ČR, jsou tyto základní body:

1. Účel stanovit standard zásad pro všechny vězeňské správy. Podporují lidskost, důstojnost a podmínky života ve vězení.
2. Podněcují vězeňské správy, aby vytvářely styl své práce i praxi na korektivních zásadách účelu trestu a spravedlnosti, kompenzace chyby.
3. Podněcují k vytváření realistických základních kritérií, podle kterých je možné posuzovat vězeňské služby jednotlivých zemí.

Obsah Evropských vězeňských pravidel má 5 částí:

1. základní principy aplikace,
2. správa vězeňských ústavů – soubor pravidel, které musí vězeňská služba splnit a plnit ke každé odsouzené osobě,
3. o personálu – RE připisuje význam kvalitě personálu (osobnost, osobnostní vyzrálost, profesionalita, týmová spolupráce),
4. filozofický a hodnotový koncept výchovného zacházení, jeho cíle a jeho komponenty (výchova, práce, sportovní aktivity),
5. specifické kategorie odsouzených.

Z uvedených faktů a souvislosti kromě jiného vyplývá, že výkon trestu odnětí svobody nemůže být nahodile ovlivňován vůlí jednotlivých politiků, politických stran, nebo emotivně zabarvenými kampaněmi osob, zhozených nad brutalitou některých trestných činů. Široký kontext světový a evropský klade vysokou laťku zacházení s pachateli trestné činnosti, a to nejen svým humánním akcentem, ale také promyšleností a propracovaností myšlenek, k nimž se opětovně přihlásila i naše republika, jako členský stát Rady Evropy. Náš trestní zákon poskytuje dostatečný rozsah rejstříku trestů, které mohou nezávislí soudci použít k potrestání pachatelů. Stejně široká je i plocha pro tvůrčí uplatnění vězeňské správy, legislativy i řadových členů vězeňského systému. Je-li až dosud obecně využíváno jen úzkého rozsahu trestů, není to pouze věcí trestní politiky státu, která ostatně dosud nebyla jasně a přesně definována vládou ani Parlamentem ČR“ (Vacek, 1996, s. 5).

Níže jsou uvedeny články Evropských vězeňských pravidel zabývající se vězněnými ženami.

„Články:

- 34.1 Kromě konkrétních ustanovení, která se v těchto pravidlech vztahují na vězenkyně, musí vězeňská správa věnovat zvláštní pozornost potřebám žen, jako jsou například jejich fyzické, profesní, sociální a psychické potřeby při rozhodování, jež ovlivňuje některý aspekt jejich umístění ve věznici.
- 34.3 Vězenkyním musí být umožněno porodit dítě mimo vězeňský ústav, pokud se však dítě narodí ve věznici, musí vězeňská správa zajistit veškerou nezbytnou podporu i vybavení.
- 36.1 Děti smí pobývat ve věznici s rodičem, pouze pokud je to v nejlepším zájmu daného dítěte. Nesmí s nimi být zacházeno jako s vězni.
- 36.2 Pokud je dětem povoleno pobývat ve věznici s rodičem, musí být přijato speciální opatření na zajištění dětského zařízení personálně zajištěného kvalifikovanými pracovníky, kam bude dítě umístěno v době, kdy se rodič zabývá aktivitami, jichž se dítě nemůže zúčastnit.
- 36.3 Musí být vyčleněno speciální ubytování pro zajištění potřeb těchto dětí.“

2.4 Dílčí závěr

Z uvedené kapitoly lze usoudit, že vězněným ženám je věnována značná pozornost. Ústavy určené pro výkon trestu odsouzených žen byly zřízeny již v minulosti a v současnosti vznikají další. Jelikož se vzrůstající feminizací a mazáním genderových rozdílů se zvyšuje kriminalita žen, je potřeba budovat nové věznice. Tento problém byl delší dobu bez povšimnutí a vězeňská populace se pomalu zvyšovala až k dnešním vysokým číslům, která představují maxima za posledních 20 let. Po ukončení zaměření Věznice Pardubice na ryze ženskou věznici vznikla Věznice Světlá nad Sázavou, která pojmula do svých kapacit všechny ženy z Pardubic a několik málo z Opavy. Ovšem tato kapacita je v dnešní době nedostatečná, a proto muselo Ministerstvo spravedlnosti ČR přistoupit ke kroku zřídit novou věznici, jako nejvíce vyhovující byl vybrán objekt nacházející se v obci Velké Přílepy u Prahy, který byl pro potřeby umístění vězněných žen rekonstruován, a v současnosti jsou zde již umístěny první odsouzené ženy. Objekt Velké Přílepy je součástí Vazební věznice Praha Ruzyně, proto se nám počet věznic v České republice nenavýšil.

Specifikům zacházení s vězněnými ženami se přizpůsobují jak právní předpisy, tak i interní předpisy, které výkon vězeňství u žen upravují, ostatně jak lze zjistit z podkapitol věnujícím se např. Minimálním standardním pravidlům pro zacházení s vězni a Evropským vězeňským pravidlům. Této problematice je věnována nemalá pozornost i na mezinárodním poli.

3. Věznice Světlá nad Sázavou

Věznice Světlá nad Sázavou je věznicí s ostrahou, ale jsou zde zřízena i tato oddělení a specializovaná oddělení (NGŘ č. 33/2011, § 9, písm. n):

- oddělení pro výkon vazby,
- oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen,
- oddělení s ostrahou pro výkon trestu odsouzených žen,
- oddělení se zvýšenou ostrahou pro výkon trestu odsouzených žen,
- oddělení pro výkon trestu odsouzených mladistvých žen,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s dohledem,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s dozorem,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovní nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s dohledem,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s dozorem,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s ostrahou.

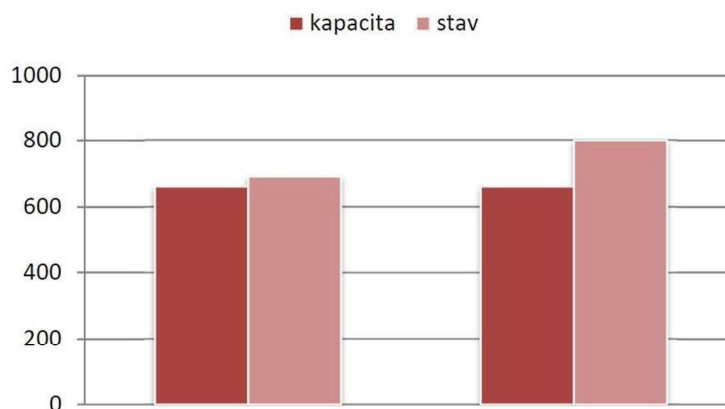
Organizační struktura věznice je shodná s ostatními věznicemi. Věznici řídí ředitelka věznice s pomocí I. zástupce ředitelky a zástupce ředitelky. Organizační struktura věznice je vyobrazena v příloze č. 4. Současnou ředitelkou je vrchní rada, plk. PhDr. Gabriela Slováková, Ph.D.

V posledních letech vzrůstá počet odsouzených žen, níže v tabulce a grafu je znázorněna kapacita, pro kterou je věznice zřízena a skutečný počet odsouzených žen, které jsou zde umístěny.

Tabulka 3 Kapacita a skutečný počet odsouzených ve Věznici Světlá nad Sázavou

K 31. 12.	2010	2011
Kapacita	660	660
Stav	690	799

Graf 2 Kapacita a skutečný počet odsouzených

3.1 Vznik a historie věznice

„Věznice se nachází v malebném kraji Českomoravské vysočiny v severozápadní části města sklářů Světlé nad Sázavou. Areál byl dokončen v roce 1987 a do roku 1999 sloužil jako škola v přírodě Školského úřadu Teplice. Z důvodu nedostatečné ubytovací kapacity ve věznicích byl počátkem roku 2000 celý komplex budov převeden do užívání vězeňské službě. Záměrem zde bylo vybudovat moderní vězeňské zařízení pro odsouzené ženy. Ještě v roce 2000 prošlo několik budov částečnou rekonstrukcí a 6. 11. 2000 zde byly ubytovány první ženy vykonávající trest v kategorii dozor. Postupně sem byly umísťovány i ženy z kategorie ostraha. Díky celkové renovaci budov a přistavění půdních nástaveb byla navýšena ubytovací kapacita na cca 400 míst. Věznice navíc získala tolik potřebné prostory pro zaměstnávání, vzdělávání a výchovnou práci s odsouzenými.

Věznice Světlá nad Sázavou jako jediná v České republice zajišťuje od roku 2002 výkon trestu matek s dětmi do tří let. Od poloviny roku byla profilace věznice

rozšířena o výkon vazby žen těhotných a s novorozenci“ (www.vscr.cz, 17. 1. 2012).

Věznici pro ženy se areál školy stal 1. března 2000. První vězeňkyně nastoupily už v červnu 2000. V roce 2004 jich zde bylo umístěno již něco málo přes dvě stovky. Do dřívějšího areálu se vešlo kolem sedmi set dětí (Sisel, J. České vězeňství 1/2004, s. 21).

Celková rekonstrukce skončila v první polovině roku 2004 a navýšila ubytovací kapacitu věznice z původních 200 na 520 míst. K dispozici je nyní 134 ložnic, největší mají pět lůžek. Jednolůžkové ložnice jsou pouze na specializovaném oddělení pro výkon trestu matek s nezletilými dětmi. (České věznice, 2008, s. 64)

Ve Věznici Světlá nad Sázavou se od dob jejího vzniku vystřídal již tři ředitelky, muž v nejvyšší pozici zde nepůsobil žádný. První ředitelkou byla současná ředitelka Věznice Kuřim, plk. PhDr. Zuzana Kalivodová. Druhou ředitelkou se stala 5. 4. 2005 po odchodu z pozice generální ředitelky vězeňské služby plk. Mgr. Kamila Meclová. V současné době, jak je již výše uvedeno, řídí věznici plk. PhDr. Gabriela Slováková, Ph.D.

3.2 Historie oddělení pro VTOS matek s dětmi

Specializované oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí bylo otevřeno 1. 10. 2002. Po rekonstrukci věznice je celková kapacita pro 15 odsouzených matek s celkovým počtem dětí 20. Jedná se o první a nejmodernější oddělení otevřené ve vězeňství u nás, ve kterém je matce umožněno pečovat při výkonu trestu o své nezletilé dítě.

„Od poloviny roku 2004 je ve věznici umístěno také zvláštní oddělení pro výkon vazby matek s dětmi do jednoho roku“ (České věznice, 2008, s. 64). V české republice dříve takovéto oddělení neexistovalo. Zřízením specializovaného oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí se posunulo vězeňství v České republice dále v pomyslném žebříčku kvality vězeňských systému ve světě.

3.3 Specifika VTOS matek s dětmi

Ke specifickým výkonům trestu matek s nezletilými dětmi se přihlíží při zacházení, a také jsou k tomuto účelu vytvořeny speciální programy zacházení, než je tomu u ostatních skupin odsouzených.

Pro účely zacházení s matkami nezletilých dětí byl vydán Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu a ředitelky ekonomického odboru generálního ředitelství vězeňské služby č. 6/2002, kterým se stanoví bližší podrobnosti pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí ve Věznici Světlá nad Sázavou. Tento vnitřní předpis stanoví zejména cíle oddělení matek nezletilých dětí, personální zajištění tohoto oddělení, vybavení, financování, zdravotní péči, podmínky přijetí do oddělení, program zacházení, program výchovy a vzdělávání dětí.

Při všech aktivitách na specializovaném oddělení pro výkon trestu matek nezletilých dětí si je třeba uvědomit, že je nutné dosáhnout účelu výkonu trestu. Účel výkonu trestu byl definován zákonem č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který byl ovšem zrušen. V novém zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, se již pojem účelu výkonu trestu nevyskytuje. Účelem výkonu trestu, tedy dle znění trestního zákona, je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost. O absenci této věty v novém trestním zákoníku se lze domnívat, že zákonodárce jej opomněl do znění uvést, nebo jej vypustil úmyslně, jelikož se jedná o obecně známý pojem. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ostatní podzákoné normy a vnitřní předpisy vězeňské služby tento pojem užívají v několika ustanoveních. Hála (2006) ve své učebnici pro vysoké školy „Úvod do teorie praxe vězeňství“ uvádí, že pojem trest odnětí svobody má dvojí účel. Prvním je izolovat jedince, a ochránit tak společnost před dalším páčáním trestné činnosti tímto jedincem. Nachází-li se odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody, je mu tak bezprostředně znemožněno páchat (mimo věznici) další trestnou činnost. Druhým účelem výkonu trestu je změnit delikventní chování jedince tak, aby bylo toto chování pro společnost přijatelné, a jako odrazení

od kriminálního chování. V případě trestu odnětí svobody by měl být vytvořený časový prostor využit k útlumu nežádoucího chování a k rozvoji prosociálního chování delikventního jedince.

Specializované oddělení pro výkon trestu matek nezletilých dětí (dále jen „SPO“)

Základní cíle SPO:

- zabránění odloučení matky od dítěte umístěním v jiném zařízení,
- posilování a rozvíjení kladné citové vazby mezi matkou a dítětem, vytváření pevného vztahu vedoucího k rodičovské zodpovědnosti,
- uspokojování veškerých potřeb dětí při respektování daného stavu a stupně vývoje dítěte, při možné optimalizaci prostředí, jímž je dítě obklopeno, a které na dítě působí,
- rozvíjení pocitu samostatnosti a zodpovědnosti u odsouzených žen, stimulování těch postojů a dovedností, jež jim pomohou navrátit se do společnosti,
- vedení odsouzených ke komplexní péči o duševní a psychický rozvoj dítěte, k získávání nových teoretických a praktických vědomostí a zkušeností v péči o dítě, k vytvoření návyku každodenní péče o dítě.

Cílové skupiny:

- odsouzené ženy – matky zařazené do oddělení s dohledem, dozorem či ostrahou (činnost oddělení pro různé typy věznic je upraven vnitřním řádem věznice),
- děti obou pohlaví od dovršeného 1 roku do dovršení 3 let – kategorie batolat, v zájmu zachování sourozeneckých vazeb je výjimečně možný věk do dovršení 5 let – kategorie předškolní.

Personální zajištění SPO

Na SPO je zajištěna 24 hodinová služba formou kombinace pracovních směn určených zaměstnanců. Činnost oddělení zajišťují zejména zaměstnanci věznice v rámci svého pracovního úvazku:

- **speciální pedagog** – jeho povinnosti jsou výchovné, poradenské a metodické činnosti v rámci programu zacházení, při své práci používá metody „penitenciární psychologie“. Penitenciární psychologie zkoumá doprovodné

psychologické jevy a důsledky různých druhů trestů (Červinka, 1994, s. 140 – 141),

- **psycholog,**
- **sociální pracovník** – zajišťující kontinuitu podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů,
- **vychovatel,**
- **dětská sestra,**
- **pediatr,**
- podle skladby dětí a zaměstnanosti matek případně na částečný pracovní úvazek **vychovatelka se zaměřením na předškolní výchovu**, nutno však zohlednit ustanovení § 30 odst. 7 písm. a) zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, tzn. zachovat všechny podmínky pro pobírání rodičovského příspěvku, který odsouzené ženě náleží podle Části první Čl. II bodu 2 zákona č. 271/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Vybavení SPO a financování pobytu dítěte

Veškeré vnitřní i vnější prostředí je upraveno podle věku, vychází z potřeb a požadavků dítěte, je dostatečně podnětné a motivující. Ve všech prostorech je zakázáno kouření.

Kuchyně

- první kuchyňská linka je určena pro přípravu mléčné stravy. Je vybavena dvouvařičem, mixerem, odšťavňovačem, základním nádobím, dřezem, ohřívacem na savičky, jídelním stolem a dětskou židlí, ohrádkou pro děti, odkládací plochou, lednicí a skříní na potraviny,
- druhá kuchyňská linka je určena pro přípravu dětské stravy. Ta je vybavena jídelním stolem pro matky, stolečkem a židlemi pro děti, ohrádkou pro děti, sporákem a troubou, základním nádobím, dvoudřezem, mikrovlnou troubou, lednicí na maso, zeleninu, lednicí na tuky a mléčné výrobky.
- Obě kuchyňské linky musí být stavebně odděleny.

Koupelna

- jako koupelna slouží centrální umývárna, kde jsou instalovány sprchy a menší vana, dvě dětské vaničky, přebalovací stůl a sušáky na ručníky.

Prádelna

- je zařízena pračkou se sušičkou, dětskou ohrádkou, žehlicím prknem a žehličkou, košem na prádlo, odkládacím stolem, předpíracím stolem s dřezem, výlevkou.

Ložnice

- každá matka má dítě nebo děti u sebe na samostatné ložnici, v níž je pro každé dítě postel s matrací, přebalovací stůl, skříň na dětské prádlo a na kosmetiku, ohrádka a umyvadlo.

Společná herna

- je vybavena kobercem, žíněnkami, bednou na hračky, stolkem na televizor a televizorem, dětskými stolky a židličkami, židlemi pro matky, policemi na knížky a hračky, magnetickou tabulí. Topná tělesa jsou opatřena bezpečnostními kryty.

Pobyt dítěte

- Veškeré potřeby pro dítě zajišťuje matka z vlastních prostředků (ošacení, hygienické potřeby, jednorázové pleny, savičky, nočník, příkrývky a lůžkoviny, drobné hračky, kočárek, stravu). Potraviny pro dítě si matka objednává prostřednictvím výchovného pracovníka, který objednávku na maso a zeleninu předá vedoucímu referátu proviantní služby. Ostatní potraviny si matka zakoupí ve vězeňské prodejně. Mléčnou stravu, zdravotnické pomůcky pro dítě si matka zajišťuje za pomoci sestry zdravotnického střediska.

Výběr a podmínky přijetí na SPO

Výběr matek – žadatelek o umístění na oddělení provádí věznice. V případě kladného výsledku vydává rozhodnutí na dobu určitou, zpravidla na 1 rok, a zároveň vyrozumí o svém rozhodnutí příslušný orgán sociálně-právní ochrany dítěte, který provádí u matky ve výkonu trestu pravidelné kontroly.

- Žena před výkonem trestu nebyla omezena v rodičovské odpovědnosti či nebyla její rodičovská odpovědnost pozastavena a zároveň neexistuje vhodnější forma péče o dítě, kdy by dítě mohlo být svěřeno do výchovy jiné osoby,
- věk dítěte musí být od 1 roku do 3 let,
- žena před výkonem trestu o dítě nebo předcházející děti řádně pečovala a po propuštění z výkonu trestu bude mít možnost se o dítě nebo děti nadále starat,
- zdravotní a psychický stav umožňuje ženě o dítě pečovat (kontraindikace – závislost na drogách, alkoholu, psychické problémy, výrazně nízká mentální úroveň), tzn. zdravotní stav matky neodůvodňuje obavu, že se po dobu výkonu trestu nebude schopna o dítě starat,
- trest odsouzené matce skončí zpravidla do dovršení 3 let věku dítěte, nejvýše do 5 let jeho věku,
- délka trestu matky je zpravidla delší než 6 měsíců,
- zařazení ženy k výkonu trestu do věznice s dohledem, dozorem nebo ostrahou,
- doložení finančního zajištění nákladů, které vzniknou při uspokojování potřeb dítěte v oddělení,
- kladné stanovisko lékaře k umístění dítěte v oddělení pro matky s dětmi, dítě netrpí funkčními poruchami orgánů nebo není těžce zdravotně postižené a nevyžaduje stálou lékařskou péči,
- kladné stanovisko dětského psychologa k umístění dítěte,
- kladné stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k umístění dítěte,
- existující zdravotní pojištění matky a dítěte.

Na internetových stránkách Věznice Světlá nad Sázavou jsou uvedeny tyto informace:

Obsah a forma zacházení s odsouzenými matkami je tvořena v souladu se zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, a s Vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, vychází primárně z potřeb dítěte a přihlíží k psychickým a fyziologickým zvláštnostem matek i dětí. Program výchovy a vzdělávání dítěte je zaměřen na všestranný rozvoj osobnosti a soustředí se na zachování citových vazeb mezi matkou a dítětem.

Cílem programu na SPO je pro každou matku zvládnutí péče o dítě a formování jeho osobnosti. Program na SPO připravují odborní zaměstnanci vězeňské služby s ohledem na zajištění potřeb dětí. Oddělení je vybaveno rehabilitačními a didaktickými pomůckami a hračkami pro děti. Denní režim na oddělení začíná v 7:00 hodin a probíhá dle časového rozvrhu dne. Ranní hygiena, příprava snídaně, úklid, dopolední program, příprava stravy a společný oběd matek a dětí, spánek dětí, vycházky, odpolední program, pracovní povinnosti vyplývající z péče o dítě, večere, večerní hygiena, noční klid.

Dětské výchovné aktivity probíhají na kulturní místnosti či vycházkovém dvoře. Práce s dětmi má charakter skupinový i individuální a je přizpůsoben věku dětí.

Zdravotní péče je zajištěna pediatrem, zdravotní stav dětí je pravidelně sledován dětskou sestrou.

Stravu pro děti připravují odsouzené matky podle jídelníčku vypracovaného dietní sestrou ve vězeňské kuchyni pod dohledem odborných zaměstnanců.

Pokud odsouzené matky dobře zvládají stanovený program zacházení týkající se celodenní péče o dítě, mají možnost navštěvovat zájmové či vzdělávací aktivity, (arteterapie, vyšívání, pletení, aranžování, výtvarná výchova, sportovní aktivity, zahradnický kroužek, keramický kroužek, angl. jazyk, německý jazyk, práce na PC), které probíhají rovněž pod odborným vedením zaměstnanců vězeňské služby.

V souvislosti s péčí o děti a v zájmu jejich potřeb jsou organizovány akce mimo věznici, spojené s aktivním pohybem a hrou, rozvíjením vnímání a pozorování. V zájmu zachování citových vazeb jsou ředitelkou věznice v době dovolených, školních prázdnin nebo vánočních svátků povolovány pobyty dětí v jejich rodinách.

Stanovení věku 3 let dítěte je dáno rozvojem jeho osobnosti. Tříleté děti si neuvědomují prostředí, v němž se se svou matkou pohybují. Naopak matky jsou si dobře vědomy částečného omezení pohybu dětí, což jim není lhostejné, a proto se snaží každodenní činností jim tento handicap vynahradit. Možná je zavádějící srovnávat výchovu a osobnostní rozvoj dítěte odstrčeného do ústavu a dítěte

u odsouzené matky ve vězení. Je však třeba brát v úvahu, že dítě z kojeneckého ústavu se zpravidla nedostává ihned do péče náhradní rodiny.

Vztah dítěte k matce nebo otci se plně rozvíjí v kolem 7. – 8. měsíce života. V té době dítě protestuje, když si ho matka nevšímá, když ho někde nechá a jde pryč, domáhá se její přítomnosti, také se bojí cizích lidí (Matějček, 1994, s. 14).

Matka se stává v období do 3. roku i později nepostradatelnou průvodkyní. Dítě dělá pokroky v řečovém vývoji a neúnavně pokládá otázky: „co to je?“ a matka pojmenovává. Děti, které do tohoto věku vyrůstaly bez rodičovské péče, se projevují menší slovní zásobou (Šulová, 2004, s. 104).

Malé děti vychovávané v podmínkách, které by se daly nazvat „méně kultivovanými“, mohou vesměs později méně využít svých potencionálních možností. V takovém případě vyrůstají děti opatrné, nedostatečně zvědavé nebo i pasivní. Na druhé straně děti vychovávané v sociálně citlivém a stimulujícím prostředí, mohou v sobě rozvinout diferencovanější způsobilosti (poznávací dychtivost, imaginaci, prožívání aj.) důležité již při formování samotných základů vlastního přístupu k životu (Čačka, 1996, s. 51).

„Nejvýznamnější sociální skupinou, zásadním způsobem ovlivňující rozvoj psychiky, je rodina“ (Vágnerová, 2005, s. 30). Pokud není možné, aby dítě vychovávala rodina a je tu možnost výchovy alespoň matkou ve výkonu trestu, je dobré toto využít.

Koncepce specializovaného oddělení vychází ze zkušenosti z jiných zemí, avšak respektuje náš právní řád, systém sociálního zabezpečení, ekonomické možnosti a v neposlední řadě výsledky odborné diskuse, která uzákonění specializovaného oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí předcházela. (www.vscr.cz, 21. 1. 2012).

3.4 Dílčí závěr

Věznice Světlá nad Sázavou je moderním vězeňským zařízením, kterým se může nejen vězeňská služba, ale i Česká republika pyšnit na mezinárodním poli vězeňství. Jak jsem již uvedl v předchozí větě, je to moderní vězeňské zařízení, které je cílem návštěv většiny zahraničních odborníků. Je to „deviza“, kterou disponuje náš vězeňský systém od roku 2000.

Specializované oddělení pro výkon trestu matek nezletilých vznikalo v novém zařízení, což jistě eliminovalo mnoho obtíží, které by nastaly, pokud by byla snaha zřídit takové oddělení v některé z již starých fungujících věznic. Vše co se pořizovalo na toto oddělení bylo nové, vlastně i samotné prostory.

4. Výzkum úrovně poskytované péče

4.1 Úvod

Zde vstupuji ke stěžejní části této diplomové práce, a tím je šetření přímo mezi odsouzenými matkami nezletilých dětí ve Věznici Světlá nad Sázavou. Odsouzené matky byly požádány se souhlasem ředitelky věznice o rozhovor. Mezi odsouzenými ženami se jevil o provedené šetření zájem. Zdali byl jejich zájem opravdový, nemohu s určitostí potvrdit, jelikož je možné, že měly obavy z postihu, pokud by se aktivně výzkumu nezúčastnily. Během prováděného rozhovoru se ženy omezovaly na krátké odpovědi a nechtěly problematiku mnoho rozvádět.

4.2 Cíl výzkumu

Cílem provedeného šetření bylo zjistit, zda program zacházení ve výkonu trestu odsouzených matek nezletilých dětí je koncepčně navrhnut tak, aby se matky mohly dostatečně postarat o své děti. Zdali je prostředí přizpůsobeno pro zdárnou výchovu, vzdělávání a péči, jelikož hlavním a stěžejním úkolem a tedy i programem zacházení jsou právě tyto tři hlavní věci.

Každé odsouzené matce bylo před započítím rozhovoru oznámeno, že se jedná o šetření, jehož účelem je zmapovat současný systém výkonu trestu matek nezletilých dětí v České republice. Také, že jejich odpovědi mohou přispět ke zdokonalení tohoto systému, k rozšíření programu zacházení, popř. mohou pomoci odstranit nevyhovující či omezující (nevhodné) části současně aplikovaného programu zacházení. Dotazované matky byly poučeny o tom, že pokud se jim bude zdát některá z otázek nepříjemná, nebo příliš osobní, nemusí na ni odpovídat.

4.3 Použitá metoda

Zvolená metoda sestavuje postup, který v oblasti výkonu trestu matek nezletilých dětí vede k výše uvedenému cíli výzkumu.

Pro naplnění tohoto cíle výzkumu jsem zvolil kvalitativní metodu, a to strukturovaný rozhovor. Tento rozhovor jsem cíleně vedl s odsouzenými matkami (dále jen „respondentky“), které jsou umístěny na specializovaném oddělení pro odsouzené matky nezletilých dětí. Prostřednictvím předem zvolených dvaceti otázek a na základě odpovědí respondentů chci zjistit a porovnat dílčí poznatky, které zhodnotí systém zacházení a péče o děti odsouzených žen. Součástí každé položené otázky bylo ověření dotazem, zda je otázka položena srozumitelně, a to z důvodu, aby se vyloučeno zkreslení odpovědí při nepochopení otázky. Takto zkreslené odpovědi by nemohly být porovnány mezi sebou. Pro lepší orientaci je ve vyhodnocení odpovědí, zobrazeno grafické znázornění. Z tabulky či grafu lze snadněji vyčíst odpověď na jednotlivou otázku.

Otázky byly respondentkám kladeny ve stejném pořadí a odpovědi byly v průběhu rozhovoru postupně zaznamenávány, aby bylo možno provést jejich zhodnocení a porovnání. Z tohoto strukturovaného rozhovoru je zřejmé, že se jedná o předem připravený rozhovor, v němž jsou předem znázorněny neměnné otázky s jasnou formulací. Výsledky z tohoto šetření byly proto poměrně dobře srovnatelné. První třetina otázek je zaměřena na údaje týkající se věku a rodiny odsouzených matek.

Každý okruh otázek je shrnut vyhodnocením, kde je podrobně popsáno o čem odpovědi respondentů vypovídají. Tato vyhodnocení budou použita při vypracování návrhů a doporučení výzkumné zprávy, tzv. empirické stati.

V závěru následující kapitoly „5.1 Vyhodnocení provedeného šetření“ je ve dvou komplexních tabulkách znázorněno shrnutí všech odpovědí, aby bylo možno přehledně se orientovat v odpovědích. Z tohoto celkového přehledu je také možné okamžitě zjistit záporné či nesouhlasné odpovědi.

4.4 Popis výběrového vzorku

Šetření se zúčastnilo třináct matek – respondentek. Oddělení je určeno pro patnáct matek, ovšem v době provádění rozhovoru nebylo oddělení plně obsazeno, zúčastnilo se tedy třináct přítomných respondentek. Všechny zúčastněné respondentky vykonaly šetření dobrovolně a dle mého subjektivního pocitu se zájmem. Jelikož se zúčastnil výše uvedený počet respondentek a šetření bylo anonymní, byly respondentky označeny písmeny abecedy dle pořadí při uskutečněném rozhovoru. Křestní jména pro rozlišení nebyla z důvodu anonymity vyžadována, pro takové nízké množství žen by byly lehce identifikovatelné u zaměstnanců a mohlo by to z důvodu jejich obav zkreslit odpovědi.

Věk respondentek se pohyboval v rozmezí 23 až 41 let. Pořadí respondentek nebyl zvolen, rozhovor byl s nimi uskutečněn tak, jak to vyhovovalo časově jim samotným. Rozhovor byl veden v kulturní místnosti, tedy v prostředí, které bylo známo i přítomným dětem. Výhoda prostředí spočívala v klidném provedení rozhovoru, kdy respondentky nebyly ve velké míře od otázek rušeny svými dětmi.

5. Vyhodnocení provedeného šetření

5.1 Analýza získaných odpovědí

Otázka č. 1: kolik je Vám let?

Odpověď respondentky:

A – „23“

B – „26“

C – „26“

D – „26“

E – „34“

F – „33“

G – „29“

H – „41“

I – „28“

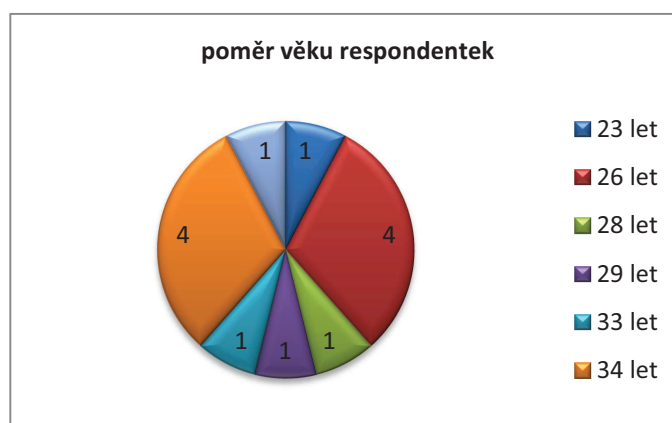
J – „34“

K – „34“

L – „26“

M – „34“

graf č. 1

Vyhodnocení:

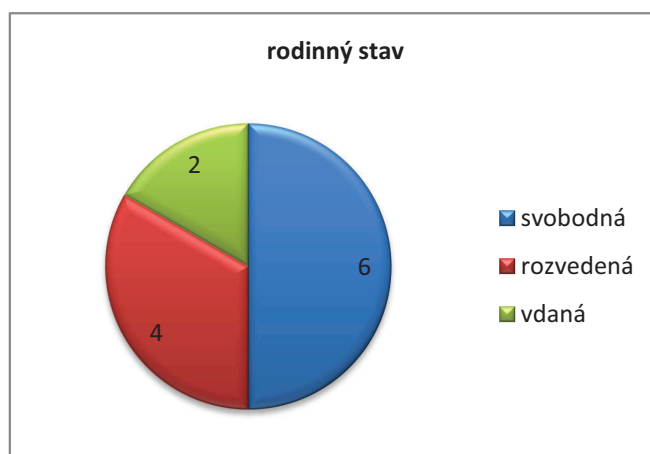
Nejvíce, tedy v počtu čtyři, je respondentek ve věku 26 a 34 let. V přiloženém grafu č. 1 je znázorněn poměr odsouzených dle věku. Otázka na stáří byla položena záměrně, aby si bylo možné udělat při vyhodnocení odpovědí přehled, zda se jedná o zkušenou ženu nebo o mladší dívku. Z vyhodnocených odpovědí vidíme, že mezi odsouzenými matkami je široké věkové spektrum. Věkové složení odpovídá celorepublikovému věkovému průměru odsouzených žen. Dle statistické ročenky bylo za rok 2011 ve věznicích ve věku 30 – 40 let celkem 461 žen, toto je stejně jako v prováděném šetření nejvíce zastoupená věková skupina.

Otázka č. 2: jste svobodná, vdaná či rozvedená?

Odpověď respondentky:

- A – „svobodná“
- B – „rozvedená“
- C – „svobodná“
- D – „svobodná“
- E – „vdaná“
- F – „rozvedená“
- G – „rozvedená“
- H – „svobodná“
- I – „rozvedená“
- J – „svobodná“
- K – „svobodná“
- L – „vdaná“
- M – „rozvedená“

graf č. 2

Vyhodnocení:

Z uvedených odpovědí vyplývá, že největší počet umístěných žen je svobodných, potom rozvedených a nejméně vdaných. Výsledek této otázky naznačuje, že většina rodin odsouzených matek je neúplných či disfunkčních.

Otázka č. 3: Vaši rodiče žijí spolu nebo jsou rozvedeni?

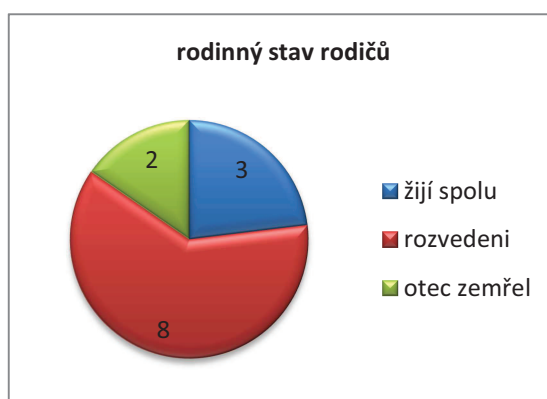
Odpověď respondentky:

- A – „jsou rozvedeni“
- B – „rozvedeni“
- C – „rozvedeni“
- D – „rozvedeni“
- E – „rozvedeni“
- F – „otec zemřel, matka žije sama“

- G – „jsou spolu“
- H – „rozvedeni“
- I – „rozvedli se“
- J – „žijí společně“
- K – „žili spolu, otec před dvěma lety zemřel“
- L – „rozvedeni“
- M – „spolu“

Vyhodnocení:

Z uvedených odpovědí jasně vidíme, že drtivá většina rodičů respondentek, mimo „F“, „G“, „J“ a „K“ jsou rozvedeni. U respondentek „F“ a „K“ nejsou rodiče spolu z důvodu úmrtí otce. V každém případě lze konstatovat, že jedenáct ze třinácti odsouzených matek je z neúplné rodiny.

Graf č. 3

Otázka č. 4: po kolikáté (kolikrát) jste (byla) ve výkonu trestu odnětí svobody?

Odpověď respondentky:

- A – „podruhé“
- B – „poprvé“
- C – „podruhé“
- D – „podruhé“
- E – „třikrát“
- F – „dvakrát“

- G – „poprvé“
- H – „poprvé“
- I – „dvakrát“
- J – „podruhé“
- K – „poprvé“
- L – „poprvé“
- M – „podruhé“

Graf č. 4

Vyhodnocení:

Díváme-li se na trestnou činnost jako na projev společenské nepřizpůsobivosti u jedince, klademe si otázku, kde se tato nepřizpůsobivost bere. U dětí vyrůstajících v ústavech, zvláště je-li tomu od útlého dětství, hledáme její kořeny v psychické deprivaci, která vzniká tehdy, pokud nejsou uspokojovány základní psychické potřeby po určitou delší dobu. Tento stav vnáší do sociálních vztahů jedince některé specificky „rizikové“ okolnosti (Kovařík, 2004, s. 110).

Z uvedených odpovědí vychází velice znepokojující vysoké číslo odsouzených, které již byly dvakrát ve výkonu trestu. Pouze pět žen je poprvé ve výkonu trestu, sedm jich je podruhé a jedna z žen dokonce potřetí. Zajímavé je, že respondentka „E“, která je již potřetí ve výkonu trestu je na rozdíl od většiny vdaná. Takto vysokou míru recidivy u žen – matek jsem před samotným šetřením nepředpokládal.

Otázka č. 5: jste na tomto oddělení umístěna poprvé?

Odpověď respondentky:

- A – „byla jsem zde krátce se starším synem, trest mi byl přerušen kvůli těhotenství a teď jsem tady s druhým synem“
- B – „poprvé“
- C – „ano“
- D – „ano“
- E – „ano“
- F – „ano“

- G – „ano“
- H – „ano“
- I – „ano“
- J – „ano“
- K – „ano“
- L – „ano“
- M – „ano“

Graf č. 5

Vyhodnocení:

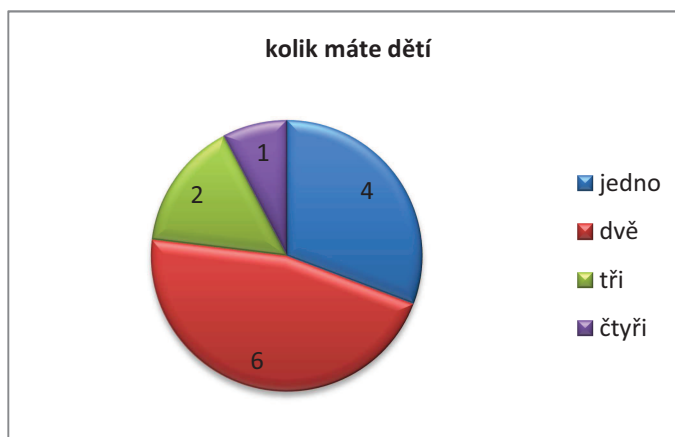
Z předešlých odpovědí vyplynulo, že více než polovina dotazovaných žen již byla ve výkonu trestu. Ovšem na oddělení pro matky nezletilých dětí byla v předchozím trestu umístěna pouze respondentka „A“, které byl přerušen trest z důvodu těhotenství. Nyní je zde umístěna s dítětem, které nosila před přerušením trestu na tomto oddělení. Je samozřejmostí, že matky, které vychovávají pouze jedno dítě, zde nemohly být umístěny vícekrát. Z tohoto důvodu jsem položil následující otázku.

Otázka č. 6: kolik máte celkem dětí?

Odpověď respondentky:

- A – „dvě“
- B – „čtyři“
- C – „dvě“
- D – „jedno“
- E – „tři“
- F – „dvě“
- G – „dvě“
- H – „jedno“
- I – „dvě“
- J – „tři“
- K – „jedno“
- L – „dvě“
- M – „jedno“

Graf č. 6

Vyhodnocení:

Z těchto odpovědí vidíme, že dvě děti má skoro polovina, tedy šest dotazovaných žen. Druhá největší skupina, tedy čtyři mají jedno dítě. Dvě matky tři děti a jedna dokonce čtyři děti. Překvapivé je, že matka čtyř dětí není nejstarší ženou na oddělení, ale je jí pouze 26 let.

Otázka č. 7: kolik Vašich dětí je s Vámi na tomto specializovaném oddělení?

Odpověď respondentky:

- A – „jedno“
- B – „dvě“
- C – „jedno“
- D – „jedno“
- E – „jedno“
- F – „jedno“
- G – „dvě“
- H – „jedno“
- I – „jedno“
- J – „jedno“
- K – „jedno“
- L – „jedno“
- M – „jedno“

Graf č. 7

Vyhodnocení:

Z uvedených odpovědí si lze jednoduše udělat přehled o počtu dětí na oddělení pro matky s dětmi. Drtivá většina žen, mimo „B“ a „C“, se zde starají o jedno dítě. Jelikož v době provádění šetření byla na oddělení volná kapacita ještě pro dvě matky, mohu pouze konstatovat, že na specializovaném oddělení bylo v průběhu prováděného šetření umístěno patnáct dětí.

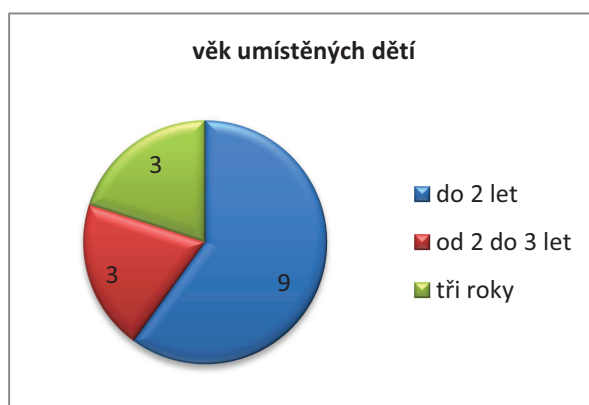
Otázka č. 8: kolik je let dětem, které jsou zde s Vámi?

Odpověď respondentky:

- A – „19 měsíců“
- B – „jednomu 2 a druhému 3 roky“
- C – „16 měsíců“
- D – „2 roky a 9 měsíců“
- E – „rok“
- F – „1 rok a 6 měsíců“
- G – „jednomu 3 roky a 2 měsíce, druhému 20 měsíců“
- H – „20 měsíců“
- I – „2 roky“
- J – „11 měsíců“
- K – „2 roky a 1 měsíc“
- L – „22 měsíců“
- M – „18 měsíců“

Vyhodnocení:

Tato otázka byla položena, abychom si mohli vytvořit představu o věkové rozmanitosti přítomných dětí. Pokud jsou vyšší věkové rozdíly, přináší to pro odborné zaměstnance také vyšší odbornou zátěž. Jedenáctiměsíční dítě bude jistě vyžadovat jinou odbornou péči než dítě tříleté. Věznice musí být schopna zabezpečit v rámci programu zacházení výchovu a péči jak batolat, tak dětí starších s již vyvinutou jemnou motorikou a vyžadujících větší pozornost.

Graf č. 8

Otázka č. 9: jste ráda, že mohou být děti s Vámi zde na oddělení?

Odpověď respondentky:

A – „ano velmi“

B – „určitě ano“

C – „ano“

D – „ano“

E – „ano“

F – „ano“

G – „ano“

H – „ano“

I – „ano“

J – „ano“

K – „nesmírně, je to to nej! Nejvíc své dítě miluju“

L – „jsem moc ráda“

M – „jsem a moc, moc“

Vyhodnocení:

Otázka byla položena z důvodu zmapování situace, kdy by bylo možné, že matka změnila názor a již by nechtěla mít dítě s sebou ve výkonu trestu. Nejspíše by to neoznámila z důvodu přemístění na běžné oddělení věznice. Z odpovědí respondentek je jasné, že všechny matky jsou rády, že mohou mít dítě s sebou ve výkonu trestu. Pobyt s dítětem na zdejším oddělení jim tedy nepřináší žádná omezení či těžkosti.

Graf č. 9

Otázka č. 10: vyhovuje Vám limit počtu let, po kterých může být dítě s Vámi zde na oddělení, nebo byste jej zvýšila (na kolik let)?

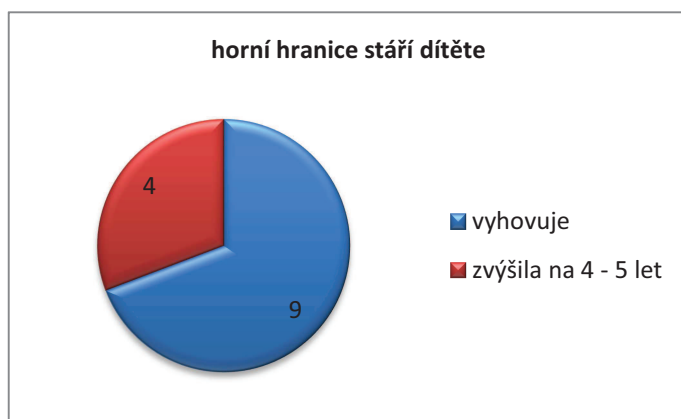
Odpověď respondentky:

- A – „ano vyhovuje“
- B – „vyhovuje“
- C – „ano“
- D – „ano“
- E – „ne, zvýšila bych na 5 let, s tím, že matky by od 3 let dítěte chodily zde do práce a děti do mateřské školky“
- F – „ne, určitě bych limit zvýšila alespoň do 4 let“
- G – „vyhovuje“
- H – „nezvýšila, vyhovuje“
- I – „ne, zvýšila bych věk na 4 roky“
- J – „vyhovuje“
- K – „vyhovuje, starší děti by byly asi chudáci“
- L – „vyhovuje“
- M – „zvýšila na 4 až 5 let“

Vyhodnocení:

Otázka vrchní hranice stáří dítěte umístěného v takovém zařízení jako je věznice, je velmi diskutabilní i v odborných kruzích. Riziko ovlivnění psychického vývoje dítěte vězeňským zařízením je reálné. Zde byla dána možnost přímo matkám vyjádřit se, zda je limit tří let dostačující nebo by jej zvýšily. Z většiny odpovědí vychází, že většině matek tento věkový limit vyhovuje, respondentka „K“ poukazuje již na to, že by mohlo být starší dítě „chudák“. Čtyři respondentky by jej zvýšily na 4 – 5 let. Hranici pěti let však nepřekonala žádná. Zajímavou myšlenku uvedla respondentka „E“, která by řešila umístění staršího dítěte současně se zaměstnáním odsouzené matky.

Otázka horní hranice věku dítěte je řešena již v teoretické části v kapitole č. 3.3 Specifika VTOS matek s dětmi, kde uvádím, že je možno ve výjimečných případech ponechat dítě do 5 let.

Graf č. 10

Otázka č. 11: jste spokojena s prostory, které jsou pro Vás a dítě určeny a vybaveny (ubytování, kuchyňka, hrací kout pro děti a další), pokud ne, co byste zlepšila?

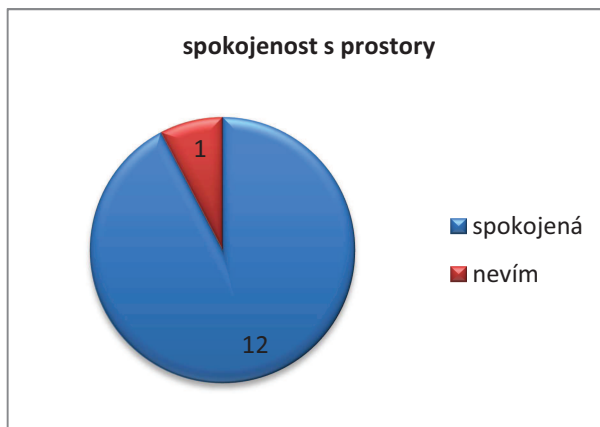
Odpověď respondentky:

- A – *„jsem spokojená, myslím, že je oddělení celkově pěkné a čisté“*
- B – *„určitě spokojena“*
- C – *„ano“*
- D – *„ano“*
- E – *„prostory jsou zde vybaveny dobře. Neměnila ani nezlepšovala bych nic“*
- F – *„nevím“, „nevím co bych zlepšila“*
- G – *„spokojena“*
- H – *„jsem spokojena“*
- I – *„s prostory jsem spokojena, myslím, že je zde vše velice dobře pro děti vybaveno“*
- J – *„spokojena“*
- K – *„ano“*
- L – *„je to velmi hezké, jsem spokojena“*
- M – *„jsem se vším nad míru spokojena, nečekala jsem, že to tady bude až takhle hezké. Jsem šťastná, že jsem s malou a prostory a všechno okolo je prostě dobré“*

Vyhodnocení:

Z těchto uvedených odpovědí jednoznačně vyplývá, že prostory specializovaného oddělení jsou vybaveny velice kvalitně. To znamená, že všechny

dotazované ženy uvedly, že se jim vše líbí a nic by neměnily, nebo je žádná změna ve vybavení nenapadla. Pouze respondentka „F“ uvedla, že neví. Při této odpovědi byla požádána o upřesnění, kdy uvedla, že neví, co by zlepšila.

Graf č. 11

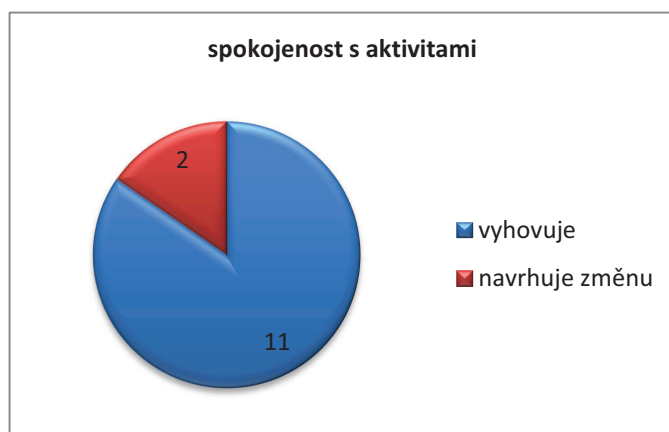
Otázka č. 12: jste spokojena s aktivitami nabízenými Vám a Vašemu dítěti, případně o co byste je rozšířila?

Odpověď respondentky:

- A – „ano, stačí to“
- B – „spokojena“
- C – „chtěla bych více vycházek ven“
- D – „rozšířila bych o více vycházek“
- E – „neměnila bych nic. Děti zde mají pohybové i literární aktivity, poznávají přírodu atd.“
- F – „ano jsem spokojena s aktivitami, máme zde výtvarnou a pohybovou aktivitu. Každá matka se pak individuálně věnuje svému dítěti“
- G – „spokojena“
- H – „ano, jsem spokojena“
- I – „jsem naprosto spokojena“
- J – „spokojena“
- K – „častější vycházky s kočárkama“
- L – „jsem spokojená“
- M – „ano jsem, uvítala bych možnost chodit ven s kočárkama“

Vyhodnocení:

Aktivity ve věznici patří mezi nejdůležitější nástroje vyplnění volného času a samozřejmě resocializace. Aktivity na specializovaném oddělení pro matky nezletilých dětí rovněž slouží pro výchovu a zabavení dětí, což je hlavním programem zacházení na tomto oddělení. Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že většina matek je spokojena se všemi aktivitami. Čtyři matky požadují více vycházek. Odbornými zaměstnanci bylo sděleno, že vycházky jsou dopoledne od 9:00 – 10:30 hod. a po poledním klidu od 12:30 – 17:00 hod. Uvedená doba se tedy zdá čtyřem matkám nedostatečná.

Graf č. 12

Otázka č. 13: co byste zde na oddělení změnila?

Odpověď respondentky:

- A – „možná bych změnila vycházkový dvůr, trochu bych ho rozšířila a zpestřila“
- B – „jsem spokojena“
- C – „nic“
- D – „nic“
- E – „nic“
- F – „asi bych neměnila nic, možná by děti mohly chodit častěji ven na vycházky mimo věznici“
- G – „nic“
- H – „nevím, asi nic“
- I – „nic mne nenapadá“

- J – „více vycházek s dětmi ven a možnost vzít dítě s kočárkem na vycházkový dvůr“
 K – „nic“
 L – „jsem spokojená“
 M – „nic, je to tady pro děti hezké“

Vyhodnocení:

Opětovně jako v předešlých odpovědích poukazují respondentky na zvýšení četnosti vycházek. Matka „A“ by vycházkový dvůr trochu rozšířila a zpestřila. Zde je nutno poznamenat, že dvůr je omezen stavebním řešením věznice, tzn. velikostí a projektem volných prostor. Respondentka „F“ by chtěla, aby děti mohly chodit více ven mimo věznici a respondentka „J“ požaduje možnost vstupu na vycházkový dvůr s kočárkem.

Většina respondentek je tedy se stavem na oddělení spokojena, pouze dvě poukazují opětovně, jako v předešlé otázce, na možnost jít častěji ven nebo vzít dítě s kočárkem na vycházkový dvůr.

Graf č. 13

Otázka č. 14: jak vycházíte s ostatními matkami zde na oddělení?

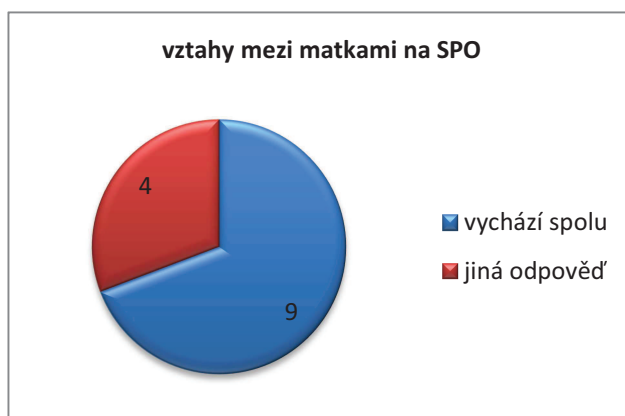
Odpověď respondentky:

- A – „myslím si, že dobře. Celkově spolu všechny vycházíme“
 B – „snažíme se v rámci možností si vyjít maximálně vstříc“
 C – „dobře“

- D – „dobře“
 E – „dobře“
 F – „snažím se vycházet se všemi matkami, ale bohužel některé vyvolávají hádky vyloženě schválně. Já jsem zde jen pro své dítě, tak mě to celkem nezajímá“
 G – „nechci odpovědět“
 H – „dobře“
 I – „se všemi vycházím velice dobře, tvoříme dobrý kolektiv“
 J – „docela dobře“
 K – „hezky, ano dobře“
 L – „snažíme se být k sobě všechny tolerantní“
 M – „vycházím se všemi dobře“

Vyhodnocení:

Uvedené odpovědi naznačují, že vztahy mezi odsouzenými matkami jsou až na drobné výjimky dobré. Respondentka „F“ uvádí, že se sama snaží se všemi vycházet, ale bohužel některé ženy vyvolávají hádky záměrně. Matka „G“ odmítla na tuto otázku odpovědět. Ostatní byly se vztahy na oddělení spokojeny. Z uvedených odpovědí je zřejmé, že vztahy mezi ženami na tomto oddělení jsou vcelku na běžné úrovni mezilidských vztahů. Nevyskytuje se zde výrazná netolerantnost nebo přímo nesnášenlivost mezi umístěnými ženami. Je logické, že v každém kolektivu se najdou osoby, které si nejsou sympatické. Důležité je, že se zde nevyskytuje přímá nesnášenlivost mezi větším počtem žen, toto by mohlo zcela zásadně ovlivnit chod oddělení.

Graf č. 14

Otázka č. 15: je stávající počet umístěných žen na tomto specializovaném oddělení optimální (je Vás mnoho, nebo by se zde vešlo více žen)?

Odpověď respondentky:

- A – *„oddělení by mohlo být větší, protože je asi dost odsouzených, které by tady chtěly být. Při současném stavu by se sem ale nevešly“*
- B – *„z mého pohledu to určitě stačí“*
- C – *„je nás zde akorát“*
- D – *„počet žen je optimální“*
- E – *„kapacita je zde 15 matek, myslím, že je to akorát“*
- F – *„jsou zde 2 patra. Myslím si, že by tady měla být větší kapacita než 15 žen na celou ČR. Také by měly být všechny matky na stejném patře, aby paní vychovatelka měla přehled o všech. Všichni by pak měli stejné možnosti“*
- G – *„optimální“*
- H – *„je optimální“*
- I – *„myslím, že je optimální“*
- J – *„je optimální“*
- K – *„ano“*
- L – *„myslím, že stávající počet je optimální“*
- M – *„je to optimální“*

Vyhodnocení:

Oddělení pro matky nezletilých dětí je kapacitně určeno pro patnáct matek. V současnosti je jich zde umístěno třináct. Z odpovědí vyplynulo, že při současné velikosti oddělení je limit patnácti matek optimální. Dvě respondentky navrhují rozšíření oddělení, jelikož se jedná o jediné oddělení pro celou Českou republiku.

Graf č. 15

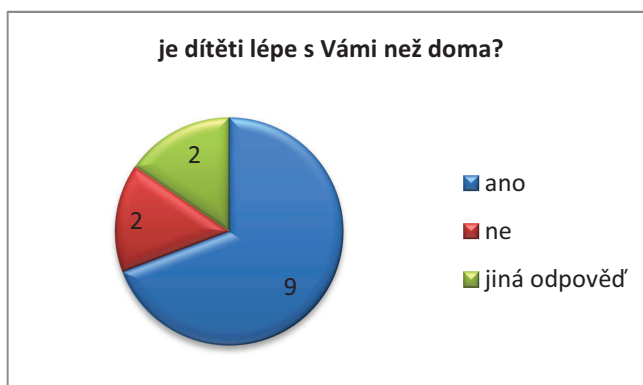
Otázka č. 16: Domníváte se, že je o dítě umístěné s Vámi na tomto specializovaném oddělení postaráno lépe než s jinými členy rodiny „na svobodě“?

Odpověď respondentky:

- A – *„starší syn je u babičky, která se o něj dobře stará a stejně tak by se postarala i o tohoto, ale pokud mám tu možnost, jsem vděčná, že je tu se mnou“*
- B – *„ano“*
- C – *„ne“*
- D – *„ne“*
- E – *„hlavní je, že je dítě se svou matkou. Ovšem v pár věcech zde dítě strádá, myslím tím odluku od rodiny, sourozenců atd.“*
- F – *„to je docela těžké říct. Tady jsou děti se svými matkami a nad mateřskou láskou není nic, ale na druhou stranu jsou zde děti izolované a ochuzené o jiné radosti života“*
- G – *„ano“*
- H – *„ano, ale i u ostatních členů rodiny by o ní bylo dobře postaráno“*
- I – *„je postaráno lépe v tom ohledu, že je se mnou, s matkou. Na svobodě by měl na vše více možností, ale matku mu nikdo nenahradí“*
- J – *„ano“*
- K – *„ano“*
- L – *„mám manžela a šťastné manželství, u něj by bylo o něj také dobře postaráno, ale myslím, že je mu se mnou dobře“*
- M – *„nej důležitější je, že je se mnou. U mých rodičů by mému dítěti, kromě mě samotné nic nechybělo, ale má odpověď je ano“*

Vyhodnocení:

Jedenáct matek mimo „C“ a „D“ uvedlo, že je zde o děti dobře postaráno, a to z důvodu, protože jsou zde s nimi. Ostatní členové rodiny by sice byli schopni se o jejich děti postarat, ale možnost dítěte být se svou matkou je jistě výhodnější než s jiným členem rodiny. Objevily se zde i zajímavé poznámky, že dítě je zde izolováno a ochuzeno o jiné radosti života, doma by mělo více možností.

Graf č. 16

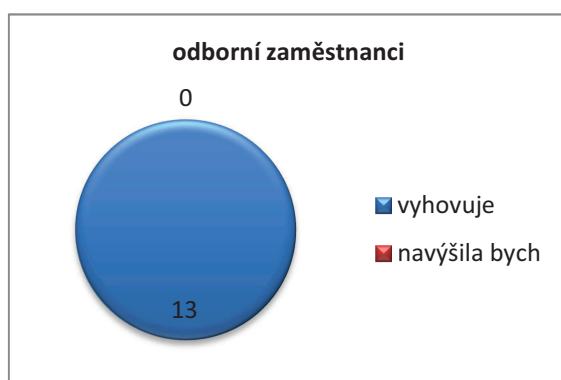
Otázka č. 17: vyhovuje Vám počet odborných zaměstnanců, kteří se Vám věnují?
Pokud ne, kterou odbornost byste zde uvítala.

Odpověď respondentky:

- A – „ano“
- B – „ano“
- C – „ano, vyhovuje“
- D – „ano“
- E – „vyhovuje“
- F – „ano, vyhovuje mi počet odborných zaměstnanců“
- G – „ano“
- H – „ano, vyhovuje“
- I – „vyhovuje“
- J – „ano“
- K – „ano“
- L – „vyhovuje“
- M – „vyhovuje“

Vyhodnocení:

V teoretické části jsem uvedl, kolik odborných zaměstnanců je k dispozici odsouzeným matkám, a kteří jsou nápomocni s výchovou dětí. Zde jsme se mohli díky odpovědím přesvědčit, zda odsouzené matky vnímají tento počet odborných zaměstnanců pozitivně či negativně. Z uvedených odpovědí je jasné, že počet odborných zaměstnanců je dostatečný a všechny matky jsou spokojeny.

Graf č. 17

Otázka č. 18: jste spokojena se zacházením ze strany personálu?

Odpověď respondentky:

- A – „ano“
- B – „určitě ano“
- C – „ano, vyhovuje“
- D – „ano“
- E – „ano“
- F – „ano, jen až na pár výjimek“
- G – „ano“
- H – „ano“
- I – „naprosto spokojena“
- J – „ano“
- K – „ano“
- L – „ano“
- M – „ano, jsem“

Vyhodnocení:

Z uvedených odpovědí lze konstatovat, že personál věznice je na vysoké odborné úrovni. Konflikty se zaměstnanci se zde, dle odpovědí, téměř nevyskytují. Zaměstnanci pracující na takovémto oddělení musejí být v každém případě profesionálové. Práce ve věznici s sebou nese velkou psychickou zátěž a konflikty s odsouzenými nejsou přípustné.

Graf č. 18

Otázka č. 19: poskytuje Vám někdo poradnu o tom, jak správně pečovat či vychovávat své dítě?

Odpověď respondentky:

- A – „je nám k dispozici paní vychovatelka i zdravotní sestra, takže ano“
- B – „dle potřeby ano“
- C – „ano“
- D – „ano“
- E – „dítě vychovávám sama, pokud potřebuji pomoci, radím se s paní vychovatelkou“
- F – „ano, paní psycholožka, vychovatelka a speciální pedagog“
- G – „v případě potřeby ano“
- H – „ano“
- I – „ano, poskytuje pravidelně“
- J – „paní vychovatelka“
- K – „ano, od paní vychovatelky a sociální pracovníci“

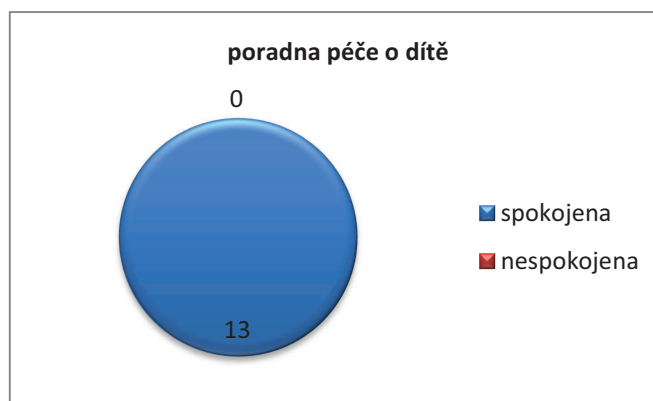
L – „paní vychovatelka a paní psycholožka, každý pátek i sociální pracovnice“

M – „ano, občas se radím s paní vychovatelkou, je moc hodná“

Vyhodnocení:

V každém zařízení, kde je pečováno o děti by měly být přizpůsobeny podmínky pro zdárný vývoj a výchovu. Matky se samozřejmě musejí umět o své dítě postarat samy, ale je třeba si uvědomit, že zde probíhá péče za zdi věznic a ne všechny podmínky jsou stejné jako v domácím prostředí. Doma v okruhu rodiny je nejbližším poradcem samotná matka rodičky, tedy babička dítěte. V našem případě je rodina vzdálená, a proto by měl být matkám nápomocen odborný zaměstnanec, který by v případě péče či výchovy poskytl matce radu.

Ze všech odpovědí respondentek vyplynulo, že všechny se o výchově či péči radí s odborným zaměstnancem. Dále je z odpovědí patrné, že není přímo určen zaměstnanec zabývající se tímto tématem a matky volí pro své dotazy kohokoliv z odborných zaměstnanců. Své dotazy matky směřují na vychovatelku, sociální pracovníci, speciálního pedagoga, psycholožku nebo zdravotní sestru.

Graf č. 19

Otázka č. 20: je zde zajištěna dostatečná zdravotní péče pro Vás a Vaše dítě?

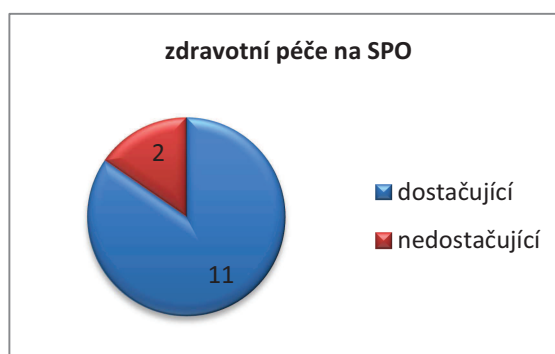
A – „ano, celý den je k dispozici zdravotní sestra, jak při úrazech, tak když dítě onemocní. Mám jen výhradu k tomu, že by mohla být rychlejší kontrola u lékaře, pokud je dítě nemocné“

B – „ano“

- C – „ne“
- D – „ne“
- E – „v rámci možností ano. Myslím si, že pokud je dítě nemocné, hned přijde sestra nebo se jede na výjezd“
- F – „v rámci možností ano“
- G – „ano“
- H – „ano, v rámci možností“
- I – „ano, je zde zajištěna“
- J – „ano“
- K – „ano“
- L – „ano“
- M – „v rámci možností asi ano, ano je“

Vyhodnocení:

Lékařská péče je primárně zajištěna ve všech věznicích a vazebních věznicích. Zde byla otázka položena, aby bylo možné vyhodnotit, jak vnímají úroveň lékařské péče samy odsouzené matky s dětmi. S výše uvedených odpovědí je zřejmé, že mimo respondentky „C“ a „D“ jsou všechny matky se zdravotní péčí spokojeny. Respondentky „F, H, M“ při dotazu odpověděly: „v rámci možností ano“, byly dotazovány, jak myslí tuto frázi, měly na mysli omezenost uzavřením ve věznici. Žádná z matek neodpověděla, že by nebyla ona sama nebo její dítě někdy ošetřeno. Dokonce je na tomto oddělení k dispozici zdravotní sestra, která na běžném oddělení věznice k dispozici není. Respondentka „A“ by požadovala rychlejší kontrolu u lékaře. Musíme si ovšem uvědomit, že periodiku lékařských kontrol při nemoci určuje sám lékař. Odpovědí je naprostá většina kladná, lze tedy vyhodnotit, že zdravotní péče ve věznici je dostatečně zajištěná.

Graf č. 20

Seznam všech položených otázek se souhrnnou tabulkou odpovědí

Otázky 1 – 10

1. kolik je Vám let?
2. jste svobodná, vdaná či rozvedená?
3. Vaši rodiče žijí spolu nebo jsou rozvedeni?
4. po kolikáté (kolikrát) jste (byla) ve výkonu trestu odnětí svobody?
5. jste na tomto oddělení umístěna poprvé?
6. kolik máte celkem dětí?
7. kolik Vašich dětí je s Vámi na tomto specializovaném oddělení?
8. kolik je let dětem, které jsou zde s Vámi?
9. jste ráda, že mohou být děti s Vámi zde na oddělení?
10. vyhovuje Vám limit počtu let, po kterých může být dítě s Vámi zde na oddělení, nebo byste jej zvýšila (na kolik let)?

Tabulka č. 1

resp.	Otázka č.									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A	23	SVO	ROZ	2	2	2	1	19m	ANO	ANO
B	26	ROZ	ROZ	1	1	4	2	2r, 3r	ANO	ANO
C	26	SVO	ROZ	2	1	2	1	16m	ANO	ANO
D	26	SVO	ROZ	2	1	1	1	3r	ANO	ANO
E	34	VDA	ROZ	3	1	3	1	1r	ANO	NE
F	33	ROZ	OZ	2	1	2	1	1,5r	ANO	NE
G	29	ROZ	SPOL	1	1	2	2	20m, 3r	ANO	ANO
H	41	SVO	ROZ	1	1	1	1	20m	ANO	ANO
I	28	ROZ	ROZ	2	1	2	1	2r	ANO	NE
J	34	SVO	SPOL	2	1	3	1	19m	ANO	ANO
K	34	SVO	OZ	1	1	1	1	2r	ANO	ANO
L	26	VDA	ROZ	1	1	2	1	22m	ANO	ANO
M	34	ROZ	SPOL	2	1	1	1	18m	ANO	NE

Vysvětlivky:

SVO – svobodná

VDA – vdaná

ROZ – rozvedená, rozvedeni

OZ – otec zemřel

SPOL – jsou spolu

Otázky 11 – 20

11. jste spokojena s prostory, které jsou pro Vás a dítě určeny a vybaveny (ubytování, kuchyňka, hrací kout pro děti a další), pokud ne, co byste zlepšila?
12. jste spokojena s aktivitami nabízenými Vám a Vašemu dítěti, případně o co byste je rozšířila?
13. co byste zde na oddělení změnila?
14. jak vycházíte s ostatními matkami zde na oddělení?
15. je stávající počet umístěných žen na tomto specializovaném oddělení optimální (je Vás mnoho, nebo by se zde vešlo více žen)?
16. domníváte se, že je o dítě umístěné s Vámi na tomto specializovaném oddělení postaráno lépe než s jinými členy rodiny „na svobodě“?
17. vyhovuje Vám počet odborných zaměstnanců, kteří se Vám věnují? Pokud ne, kterou odbornost byste zde uvítala.
18. jste spokojena se zacházením ze strany personálu?
19. poskytuje Vám někdo poradnu o tom, jak správně pečovat či vychovávat své dítě?
20. je zde zajištěna dostatečná zdravotní péče pro Vás a Vaše dítě?

Tabulka č. 2

resp.	Otázka č.									
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
A	ANO	ANO	VYCH	DOBŘE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
B	ANO	ANO	NIC	JINÁ	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
C	ANO	NE	NIC	DOBŘE	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	NE
D	ANO	NE	NIC	DOBŘE	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	NE
E	ANO	ANO	NIC	DOBŘE	ANO	JINÁ	ANO	ANO	ANO	ANO
F	ANO	ANO	VYCH	JINÁ	ANO	JINÁ	ANO	ANO	ANO	ANO
G	ANO	ANO	NIC	JINÁ	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
H	ANO	ANO	NIC	DOBŘE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
I	ANO	ANO	NIC	DOBŘE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
J	ANO	ANO	VYCH	DOBŘE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
K	ANO	NE	NIC	DOBŘE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
L	ANO	ANO	NIC	JINÁ	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
M	ANO	ANO	NIC	DOBŘE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO

Vysvětlivky:

VYCH – vycházky

5.2 Návrhy a doporučení

Věková hranice umístění dítěte

Většina matek souhlasila, že dosud stanovená hranice minimálního a maximálního věku dítěte umístěného s matkou na specializovaném oddělení je optimální. Čtyři matky navrhovaly zvýšení na 4 – 5 let. Je avšak otázkou, zda zvýšení horní hranice neovlivní negativně vývoj dítěte. V tomto případě doporučuji ponechat věkovou hranici umístění dítěte na současném stavu.

Vnitřní vybavení

Další otázky se týkaly vnitřního vybavení oddělení. Matky jsou s veškerým vybavením specializovaného oddělení spokojeny. Zde se ukázalo, že věznice vnitřní vybavení udržuje a umístěné ženy si tohoto vybavení váží. Žádné návrhy a doporučení pro obměnu či modernizaci vybavení nepředkládám.

Vycházkový dvůr

U otázek týkajících se změn na oddělení se vyjadřovalo mnoho matek k vycházkovému dvoru. Padl zde návrh na rozšíření a zpestření vycházkového dvoru, jelikož je malý, betonový a šedivý. Samozřejmě, že rozšíření vycházkového dvoru není jednoduché a věznice je limitována volným prostorem a urbanistickým uspořádáním. Také se musejí brát ohledy na bezpečnost, takže jen tak přebudovat vycházkový dvůr nemůže být navrženo. Naopak zpestření šedivého dvoru by mohlo být zajímavé. V některých věznicích jsem viděl, že mají na zdech namalovány hezké obrázky. Tyto malby mnohdy vytvořili samotní vězni, najde se totiž mezi nimi pár nadaných jedinců. Navrhuji zlepšit celkový dojem vycházkového dvoru, malby a barevné obrázky mohou napomoci vzbudit pozitivní náladu a současně by se líbily třeba dětem.

Kapacita oddělení

V současné době je kapacita oddělení stanovena na patnáct žen. Během prováděného šetření bylo na oddělení umístěno třináct žen a patnáct dětí. Z odpovědí jednoznačně vyplynulo, že současně nastavená kapacita vzhledem k velikosti oddělení je optimální. Dvě dotazované ženy uvedly, že kapacita patnácti matek na celou Českou republiku není dostačující. Vzhledem k tomu, že toto oddělení je chloubou vězeňské

služby a při svých zahraničních cestách je navštěvují, pro svou výjimečnost, delegace zahraničních vězeňských služeb, doporučuji vedení vězeňské služby koncepčně počítat s případným vznikem podobného oddělení i v jiné věznici.

Odborná péče

K odborné péči, zacházení ze strany personálu a případným radám k výchově dětí nelze na základě odpovědí také nic vytknout. Drtivá většina matek jsou jak složením personálu, tak jejich intervencí do výchovy a vzdělávání spokojeny. Přítomnost odborného personálu zde na specializovaném oddělení je nutný a současně i jeho potřeba potvrzena samotnými odpověďmi odsouzených matek.

Zdravotní péče

Ke zdravotní péči nelze věznici nic vytknout a lze díky odpovědím matek konstatovat, že zdravotní péče je zajištěna dostatečně. Pozitivní také je, že na rozdíl od běžných oddělení věznice je k dispozici zdravotní sestra. Žádné návrhy a doporučení z hlediska zdravotnické služby neuvádím.

5.3 Shrnutí

Provést šetření u takové skupiny odsouzených jakou matky nezletilých dětí jsou, bylo velice zajímavé. Dozvěděl jsem se mnoho informací o chodu a uspořádání specializovaného oddělení pro matky nezletilých dětí. Bylo také zajímavé si tato místa prohlédnout a pohovořit s odbornými zaměstnanci.

U této specifické skupiny odsouzených by bylo zajímavé provést dlouhodobý výzkum a vyhodnotit, zda jejich děti budou v dospělosti také odsouzeny k výkonu trestu odnětí svobody. Mohlo by to přinést další poznatky k diskutované otázce, zda pobyt dítěte ve věznici jej může psychicky ovlivnit. Proto mne také při vyhodnocování napadla otázka, kterou jsem nepoložil a to, zda někdo z rodičů byl ve výkonu trestu.

Z provedeného šetření bylo jednoznačně prokázáno, že program zacházení je koncepčně navrhnout tak, aby se matky mohly dostatečně postarat o své děti. Prostředí specializovaného oddělení je přizpůsobeno pro zdárnou výchovu, vzdělávání a péči.

Závěr

Vězeňská služba je složitá organizace, která plní mnoho činností a zaměstnává velké množství lidí. Hospodaří s majetkem státu, prostřednictvím Institutu vzdělávání provádí výcvik a vzdělává své příslušníky a občanské zaměstnance. Spravuje dvě vězeňské nemocnice a také střední odborná učiliště, ve kterých získávají odbornou kvalifikaci odsouzení. Střeží a eskortuje osoby ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Vězeňská služba provádí také další řadu činností, které jsem již rozvedl v teoretické části této diplomové práce. Takto širokou komplexností prováděných činností se vězeňská služba řadí mezi nejsložitější státní organizace v České republice, je také jednou ze tří ozbrojených složek (mimo Armádu ČR), což s sebou přináší další množství specifických činností.

Nejdůležitější oblastí, kterou se vězeňská služba zabývá a ostatně i pro tento účel byla zřízena, je zacházení s vězněnými osobami. Musíme si uvědomit, že mezi vězněnými osobami jsou také mladiství, přestárlé osoby, ženy a matky s dětmi. Všechny tyto skupiny jsou svým způsobem specifické a vyžadují jiný přístup než běžná vězeňská populace.

V této diplomové práci jsem se zabýval oblastí zacházení s vězněnými matkami nezletilých dětí. Jedinou věznicí, kde je tato specifická skupina žen umístěna je Věznice Světlá nad Sázavou. Zde je zřízeno specializované oddělení pro výkon trestu matek nezletilých dětí a tímto oddělením se může Česká republika prezentovat i v zahraničí. Věznice Světlá nad Sázavou je nová moderní věznice, která splňuje všechny náročné požadavky vyspělého vězeňského systému. Jedná o oddělení velice moderně zařízené, které je možno postavit na úroveň obdobných oddělení v zahraničí.

Byl jsem velmi poctěn, když mi bylo umožněno provést výzkumné šetření v této věznici a setkat se a pohovořit s odsouzenými matkami nezletilých dětí. Provedené šetření vedlo ke stanovenému cíli a nyní lze říci, že program zacházení plní svůj účel a je koncepčně navrhnut tak, aby se matky mohly postarat o své děti.

Resumé

V této diplomové práci bylo mou snahou přiblížit vězeňskou službu jako organizaci, která plní nejen funkci střežení vězněných osob a také ukázat i její specifickou činnost, jakou je resocializace odsouzených matek nezletilých dětí.

První kapitola obsahuje základní informace o vězeňské službě jako celku, o její funkci, úkolech a jejích hlavních cílech. Uvedl jsem jakými obecně závaznými právními předpisy a vnitřními předpisy je povinna se řídit. Stručně se zmiňuji o historii.

Druhá kapitola pojednává o odsouzených ženách, o programech zacházení a také o resocializaci. Popisují zde ženské věznice, které zanikly a ty ve kterých se umísťují ženy dnes. Je zde podrobně rozebrána problematika genderové odlišnosti výkonu trestu mužů a žen. Seznámíme se také s minimálními standardními pravidly pro zacházení s vězni a s Evropskými vězeňskými pravidly.

Třetí kapitola popisuje Věznici Světlá nad Sázavou, její vznik a stručnou historii. Jsou zde probrána specifika výkonu trestu matek nezletilých dětí a speciální oddělení, do kterého se spolu se svými dětmi umísťují.

Čtvrtá a pátá kapitola je již součástí praktické části, kde jsem se odborným zkoumáním pokusil vyhodnotit otázku, zda program zacházení na specializovaném oddělení pro matky nezletilých dětí je nastaven tak, aby plnil svůj účel. Jsou zde uvedeny odpovědi na mnou položené otázky. V závěru každého okruhu otázek jsem se pokusil o krátké vyhodnocení plynoucí z odpovědí. Na samém konci jsem se pokusil formou návrhů a doporučení lehce nastínit oblasti, které by se mohly zlepšit.

Anotace

Tématem této diplomové práce je výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí. Teoretická část vymezuje organizaci, řízení a funkci vězeňské služby. Dále seznamuje s věznicemi, kde byly v minulosti i v současnosti umísťovány odsouzené

ženy a jsou zde podrobně popsány specifika zacházení s vězňenými ženami. Stěžejní kapitola pojednává o Věznici Světlá nad Sázavou a popisuje stručně její historii. Jádro této kapitoly přibližuje specializované oddělení pro odsouzené matky nezletilých dětí. V praktické části je pomocí odpovědí na otázky položené matkám umístěným na specializovaném oddělení zjištěno, zda program zacházení je na tomto oddělení nastaven tak, aby splnil svůj účel.

Klíčová slova

Matky s dětmi, program zacházení, resocializace, věznice, vězeňská služba, vězení, vězňené ženy, výchova, výkon trestu, výkon trestu odsouzených matek s dětmi.

Annotation

This diploma work deals with an imprisonment of women with infants. Theoretical part describes an organization, an administration and duties of prison service. This part also alludes to prisons, where both in the past and in the present, women serve their sentences. It recounts specifications of a treatment of women offenders. The fundamental chapter is focused on Svetla nad Sazavou Prison and describes the history of the prison. In detail it get closer to a specialized ward for convicted women with infants. Practical part is composed of answers of questioned women who are accommodated at the specialized ward. Questions try to find out if the treatment programme on the specialized ward fulfils its purpose.

Keywords

Mothers with children, Re-socialization, prison, prison service, education, execution of punishment, Execution of sentenced mothers with children.

Seznam použité literatury

Zákony a předpisy

1. Zákon č. 555/1992 Sb., *o vězeňské službě a justiční stráží*, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 141/1961 Sb., *trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 169/1999 Sb., *o výkonu trestu odnětí svobody*, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 129/2008 Sb., *o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.
5. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb., *kteřou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody*, ve znění pozdějších předpisů.
6. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 109/1994 Sb., *kteřou se vydává řád výkonu vazby*, ve znění pozdějších předpisů.
7. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 89/2004 Sb., *kteřou se stanoví vnější označení příslušníka Vězeňské služby České republiky, zvláštní barevné provedení a označení služebních vozidel a prokazování příslušnosti k Vězeňské službě České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
8. Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 16/2009, *kteřým se stanoví úkoly občanských zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody*, ve znění pozdějších předpisů.
9. Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 33/2011, *o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

10. Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 48/2011, *kterým se vydává organizační řád Vězeňské služby České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
11. Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu a ředitelky ekonomického odboru GŘ VS ČR č. 6/2002, *kterým se stanoví bližší podrobnosti pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí ve Věznici Světlá nad Sázavou.*, ve znění pozdějších předpisů

Knihy a skripta

12. ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. 3. doplněné vydání, Tišnov: Sursum, 1997, ISBN 80-85799-03-0
13. ČERNÍKOVÁ, V.; MAKARIUSOVÁ, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut, 1997
14. ČERNÍKOVÁ, V.; SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. ISBN 80-7251-104-1
15. ČERVINKA, F.; ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Praha: Support, 1994
16. DOUBEK, E. *Světlá nad Sázavou v zrcadle dějin*, Praha: Panorama, 1992. ISBN 80-7038-284-8
17. FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9
18. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, České Budějovice: Jihočeská universita, 2005. ISBN 80-86708-05-5
19. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských reg. studií, 2006. ISBN 80-86708-30-6 (brož.)

20. JÚZL, M.; OLEJNÍČEK, A: *Penologie a penitenciární pedagogika*. Brno: IMS 2004.
21. KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002
22. KOVAŘÍK, J. a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7
23. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-006-5
24. MEZNÍK, J., a kol., *Základy penologie*, Brno: PF MU, 1995. ISBN 80-210-1248-X
25. MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.
26. RADVAN, E.; VAVŘÍK M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009.
27. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie, II. díl, teorie a praxe zacházení s vězňými*, Liberec: Technická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3
28. SVOBODA, J. *K historii vězeňských systému*. Praha: Prokuratura 4, 1969.
29. SUDRE, F. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1485-7
30. ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*, Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4
31. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*, Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0841-3

Časopisy a jiné zdroje

32. Statistická ročenka VS ČR, č.j.: VS 55/4/2011-50/Všeob./410, Praha: GŘ VS ČR, 2010.
33. Statistická ročenka VS ČR, č.j.: VS 11/4/2012-50/Všeob./413, Praha GŘ VS ČR, 2011.
34. Časopis *České vězeňství*, č. 6/2004, Praha: VS ČR, 2004, ISSN 1213-9297
35. Časopis *České vězeňství*, č. 4/2011, Praha: VS ČR, 2011, ISSN 1213-9297
36. *Evropská vězeňská pravidla*, příloha časopisu *České vězeňství*, č. 1, Praha: VS ČR, 2006, ISSN 1213-9297
37. VACEK, E. Evropská vězeňská pravidla, In příloha časopisu *České vězeňství* č. 3/1996, Praha: VV Praha – Pankrác, 1996, s. 5.

Internetové zdroje

38. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Resocializace>, 15. 3. 2010.
39. <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/smpre.htm>, 19. 1. 2012.
40. <http://www.atlasceska.cz/praha/klaster-v-repich/>, 22. 2. 2012.
41. <http://www.mvcr.cz/clanek/vlada-schvalila-navrh-zakona-o-inspekci-bezpecnostnich-sboru.aspx>, 28. 11. 2011.
42. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/statistiky-a-udaje-103/mesicni-statisticke-hlaseni-1233/2011-1484/>, 28. 11. 2011.
43. <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/charakteristika-veznice-a-ustavu-pro-vykon-zabezpecovaci-detence-opava-527/>, 22. 2. 2012.

44. <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>, 17. 1. 2012.
45. <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>, 21. 1. 2012.
46. <http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/informacni-servis-1612/literatura-745/historie-pardubicke-veznice-5586>, 6. 3. 2012.
47. <http://www.spj.cz/index.php?page=74>, 7. 4. 2010.
48. <http://www.vscr.cz/veznice-brno-20/vykon-vezenstvi-821/>, 27. 3. 2010.

Seznam příloh

- Příloha č. 1 - znaky a domovenky vězeňské služby,
- uniforma za Rakouska -Uherska.
- Příloha č. 2 - současné uniformy vězeňské a justiční stráže.
- Příloha č. 3 - mapa organizačních jednotek,
- organizační schéma řízení vězeňské služby.
- Příloha č. 4 - organizační schéma Věznice Světlá nad Sázavou.

Znak Vězeňské služby ČR

**Resortní znak
Vězeňské služby ČR**

Čepicový státní znak

**Rukávový znak
Vězeňské služby ČR
(pravý rukáv)**

**Rukávový znak
justiční stráže**

**Rukávový znak
vězeňské stráže**

**Rukávový znak
státní znak
(levý rukáv)**

